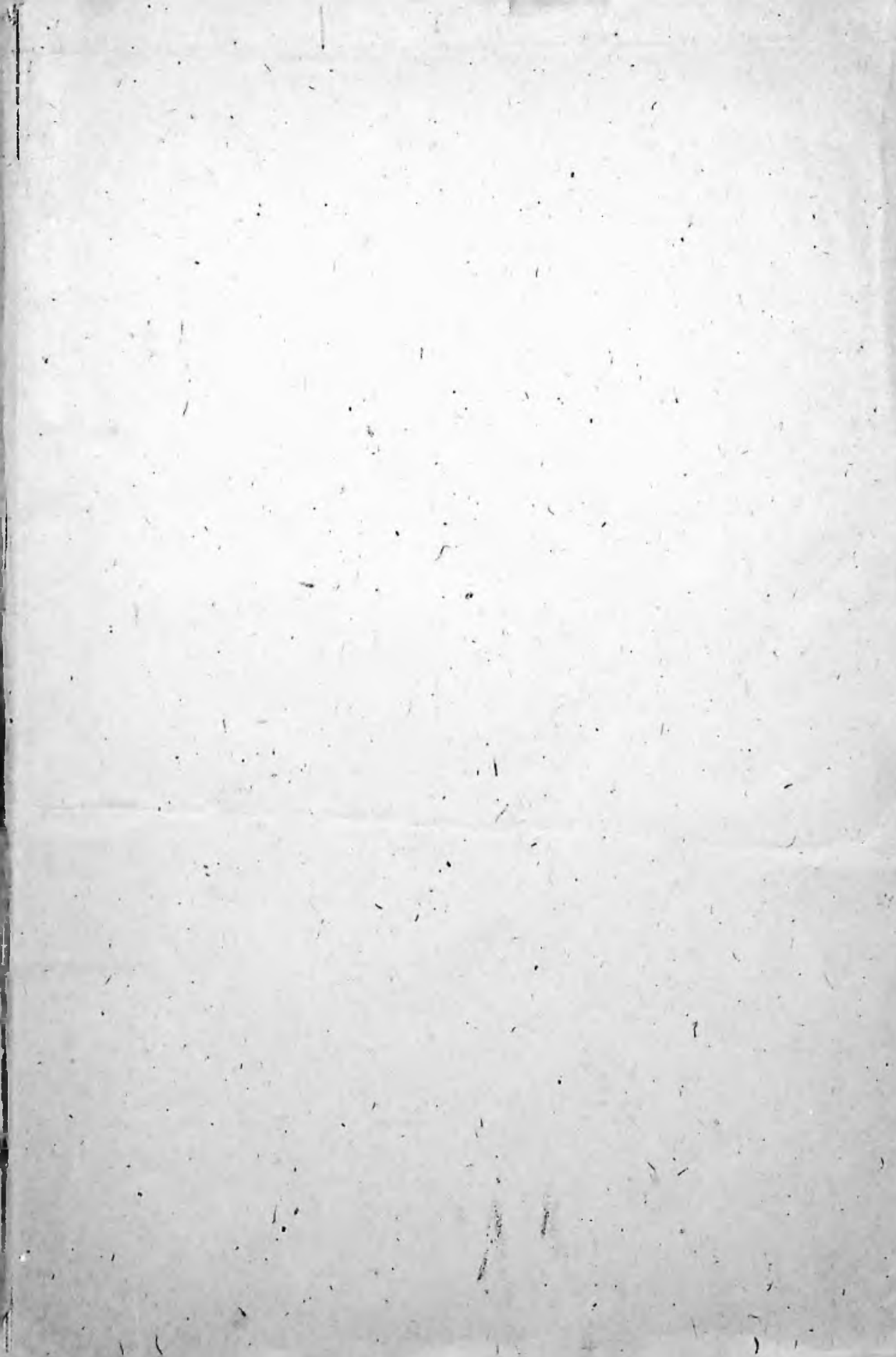

Limba maternă în clasa a IV civilă.

Ținta. În stilistică am învățat a deosebi două modalități, pentru exprimarea gândirilor noastre, atât când le exprimăm în scris, cât și cu graiul.

Una liberă în predare, nelegată de forme exterioare, ce ne zugrăvesc mai ales *realitatea*. Aceasta a fost *prosa*.

Cealaltă legată de anumite forme exterioare, de anumite reguli, cari statoresc d. e. numărul silabelor într'un șir sau altul cu potrivirea sunetelor dela sfârșitul lor; statoresc modul cum se urmeze accentul tonic, ș. a. Aceasta a fost *poesia*, care, precum am putut observa, năsuesce în linia primă să *desfăteze*, atingând mai ales simțămintele noastre, prin zugrăvirea *frumosului*.

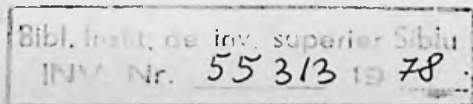
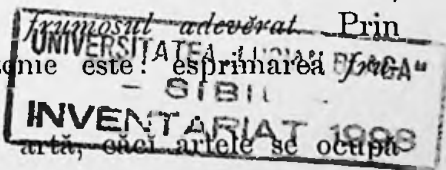
Am vădut mai departe *prosa* cu deosebitele ei însușiri și am satorit pe temeiul acestora mai multe *genuri* în *prosa*, cum a fost: descrierea, descrierea didactică, frumoasă și poetică; narațiunea cu feliurile ei: istoria, istorioara, fabula, anecdota, povestea, mitul, novela ș. a.

De astădată ne vom ocupa mai amănunțit cu *poesia*.

Artele. Poesia, întru cât am putut noi observa până acum, caută să *desfăteze*.

Desfătare însă nu ne poate pricinui, decât ce e plăcut, ce e frumos. Poesia dar', într'atâta numai desfătează, întrucât isbutesce a exprima urmarea năsuința ei de căpetenie este: exprimarea *frumosului*.

Și ca atare, poesia e o artă, căci artele se ocupă cu exprimarea *frumosului*.

Asemenea arte, în deobşte, deosebim cinci, şi anume: pictura, sculptura, arhitectura, muzica şi poezia. Fie-care dintre acestea exprimă *frumosul*. Şi aceasta e nota lor comună. Dar fie-care îl exprimă în alt-fel şi prin alte mijloace.

Aşa d. e. pictura foloseşte amestecul culorilor pentru-ca să ne prezente *frumosul*; sculptura şi arhitectura foloseşte diferite materialuri solide, cum e *piatra, bronzul*, ş. a. pentru întruparea frumosului; muzica foloseşte *tonurile*, iar poezia *limba*, adică totalitatea cuvintelor, cari alcătuiesc o *limbă vorbită*.

Astfel vedem, că fie-care artă foloseşte alt material, alte mijloace, pentru întruparea frumosului. Materia picturii e *culoarea*, a sculpturii *piatra, bronzul* sau lemnul, a arhitecturii *piatra* ori alte materii solide, a muzicii *tonurile*, a poeziei *limba*. Aci bine înţeles, nu *limba* formează în adevărată *materia* poeziei, ci ideile şi simţămintele, ce se deşteaptă în sufletul nostru prin rostirea cuvintelor într'un mod sau altul. Tot aşa la muzică prin înşirarea tonurilor.

Asămănând acum materiile deosebitelor arte, aflăm că unele dintre ele au anumite însuşiri *comune*. D. e. materia picturii, sculpturii şi arhitecturii (*piatra* şi *culoarea*) se poate vedea, a muzicii însă şi a poeziei (tonul şi vorba) numai auzi se poate. Iar ceea-ce se poate vedea, natural că trebuie se fie un *corp*, ce ocupă loc în spaţiu; ce s'aude însă nu ocupă loc în spaţiu, ci se desfăşură în timp. O melodie d. e. nu pot s'o aud de-odată întregă ci numai tonuri singuratică înşirate unul după altul, a căror înşirare se petrece în timp.

Sunt dar' arte (pictura, sculptura şi arhitectura) a căror produse ocupă loc în spaţiu sub diferite forme; şi arte (muzica şi poezia), a căror produse se desfăşură în timp.

Cele dintâi se numesc *plastice*, iar cele din urmă *transitive*.

Frumosul. Să vedem acum mai de aproape ce e *frumosul*, cu a cărui exprimare se ocupă artele.

Frumos e d. e. în natură: privești ce se desfășură înaintea ochilor noștri în faptul zilei, când soarele iese și noi îl privim de pe vârful unui munte; sau drăgălașul eucubeu cu feliurile lui colorate; ori lumina lunii și a stelelor scânteietoare cu farmecul lor de peste noapte, sau cântecul păsărilor din crângul apropiat, ș. a.

Despre toate acestea dicem, că sunt *frumoase*, pentru-că ne impresionează în mod plăcut, ne fac o plăcere. Frumosul acesta însă din natură, poate fi reprodus și în *artă*. Pictorul d. e. cu penelul lui și amestecul colorilor, poate să ne reproducă în mod admirabil răsăritul soarelui. Ce-i drept, el o singură *clipă* numai, e în stare a ne reproduce din fenomenul acela încântător, d. e. când soarele s'a ivit de-asupra orizontului tocmai cu jumătatea rotundimei lui.

Poetul însă, cu ajutorul „cuvintelor“ ne poate zugrăvi întreg fenomenul, cu toate amănuntele sale. Va-se-știi, arta reproduce frumosul observat în natură. Ba de multe ori îl exprimă mai limpede, mai profund, de cum îl aflăm în natură. Pentru-că în natură e trecător, în artă însă rămâne pururea același, primind stabilitate.

Frumosul deci, se găsește în natură și în arte. Prin urmare există frumos *natural* și *artistic*.

Dar' frumoase numim și anumite fapte din viața omenească, anumite însușiri de caracter, d. e. când cineva jertfește o parte din averea sa pe sama săracilor, sau pentru creșterea tinerimei, ori mântue pe cineva din valurile apei cu primejdia vieții sale ș. a. Acesta e frumosul *moral*, ce se întemeiază pe însuși *moralul* creștinesc.

Și să mergem încă mai departe. Până aci vedurăm, că frumos e, ce ne înveselește sau ne desfătează. Dar'

multe sunt în lume, ce ne plac noaue, ce ne înveselesc, fără să le putem da *epitetul* de *frumoase*. D. e. o scaldă răcoritoare în năduful Țilelor de vară; o chilie încălziată bine în dricul iernii; ori nesaî bucate gustoase, ș. a. Și aceste ne fac o plăcere, o mulțămire. Mulțămirea însă, ce o simțim în urma acestora, se deosebește ca cerul de pământ, de ceea ce o simțim când privim d. e. un tablou frumos, sau cetim o poezie frumoasă, ori ascultăm o melodie plăcută.

Vorba e, că și unele și altele ne pricinuesc plăceri. Dar' cele dintâi (scaldă răcoritoare, bucatele gustoase ș. a.), promovează bunăstarea noastră trupească, mulțămesc interesele noastre personale; iar' cele din urmă (poezia, tabloul sau melodia), ne mulțămesc, ne desfătează fără să promoveze bunăstarea noastră trupească, *adecă ne plac fără interese materiale*. Aceasta e deosebirea, și-acest din urmă e *frumosul*, ce-l găsim întrupat în artă.

Pe temeiul acestora putem dice, că: *frumos e ce ne place fără interes*.

Știința, care se ocupă cu frumosul din acest punct de vedere, se numește: *estetică*.

Speciile frumosului. Precum vedurăm mai sus, *frumosul* se găsește în natură, în arte și în faptele, respective în caracterele omenesci.

Dar' lucrurile și faptele, ce formează substratul *frumosului*, se deosebesc foarte mult unele de altele. Și deosebite fiind ele, deosebite au să fie și efectele lor, adecă impresiunile ce produc asupra noastră. Așa deosebiri aflăm d. e. într'o floriceică de pe luncă și un brad înalt de munte; într'un miel cu nevinovata lui sburdălnicie și leul cu falnica lui statură; între murmurul resfățat al părăului de munte și valurile turbate ale mării viforoase; între cântecul privighetoarei și tunetul cerului; ș. a.

Tot așa deosebirii aflăm între obiectele artelor frumoase, d. e. într'un tablou ce reprezintă o scenă din viața simplă dar liniștită a săteanului nostru și altul ce reprezintă o luptă înfricoșată; între gîngășul cântec al flautei și marșul sfîșietor al trompetelor; între tonul dulce-naiv din „*Rodica*” (Alecsandri) și fahnicul avînt vitejesc din „*Balcanul și Carpatul*” ș. a.

Toate aceste, fie-care'n parte, sunt frumoase. Dar' în privința efectului, în privința impresiei, ce produc asupra noastră, observăm, că cele dintîi (mielul, murmurul, cîntecul privighetoarei) nu produc în lăuntrul nostru ceva impresie adîncă, pentru acca ne încântă, ne desfătează în totdeauna; pînă cînd cele din urmă (leul, valurile mării, lupta crâncenă, ș. a.), produc o impresie înfiorătoare, ce înainte de toate sgudue lăuntrul nostru, ne umple de spaimă și numai după-ce ne-am recules cu încetul din aceasta spaimă, se deșteaptă în sufletul nostru simțămîntul desfătării, care simțămînt apoi e cu mult mai adînc, cu mult mai puternic. Aceste ne dau ceea-ce numim *sublim*, *măreț*, ce ni-se impune prin mărimea și puterea sa; iar cele dintîi ne dau *farmecul*, desfătîndu-ne prin înșasi gîngășia lor.

În chipul acesta deosebim două clase între obiectele *frumosului*, adecă distingem peste tot două *forme* în ale frumosului: *farmecul* și *sublimul*. Calitățile farmecului sunt *gîngășia* și *simetria* dintre părți; iar a sublimului: *mărimea* și *puterea*.

Astfel sublimă numim priveliștea: cînd nori negrii se grămădesc pe bolta cerului, și fulgerii șerpuesc dela o margine a lor pînă la cealaltă; iar vîzduhul clocote de urletul tunetelor, sguduind întreg pămîntul. Deasemenea sublim e aspectul uriașilor munți: „*Surul și Negoii*” (Carpații răsăriteni), ce se ridică în vîzduh la o înălțime neobicinuită, înfruntînd norii resfățați cu creștetul lor pururea alb de zăpadă; ș. a.

Acesta e *sublimul* în natură. Cea dintâi condiție a lui, precum se vede, e *mărimca*, fără de care nu ne putem închipui ceva *sublim*. Drept aceea, lucruri relative mică, pot fi frumoase, drăgălașe, ba grațioase chiar, dar' nici când nu pot fi sublime.

A doaua condiție a *sublimului* e *puterea*, căci ce alta destăinuiește furtuna înfiorătoare, decât puterile uriașe ale naturei. Sau ce alta semnifică musculatura cea venjoasă a leului ori a cutărei sculpture de asemenea natură. În dosul acestora zace o putere eststraordinară, ce ne umple de teroare, ne înflorează, și aceasta *înfioreare* e cea din urmă condiție a *sublimului*. Prin urmare, între marginile *sublimului* găsim *frumosul* însoțit de ceea-ce numim: *înfiorător*, *măreț*, *grandios* și de *putere covârșitoare*. Între aceste însă *frumosul* predominază. Pentru-că, deși me înflorează leul, furtuna, ș. a., sau deși colosul de munte me întunecă, me acopere, încât dispar în fața lui, frumseța priveliștei însă me încântă, me înalță, vârsând noi picuri de viață în sufletul meu.

Aceste variații ale *frumosului* le găsim întrupate în deosebitele arte, în deosebite moduri. *Farmecul* d. e. în pictură alege de obicei colorile deschise, variate, însă puțin bătătoare la ochi; pe când *sublimul* alege colorile mai închise, mai întunecate cu puține variații, une-ori o singură culoare. În musică *farmecul* caută cu predilecție tonurile sonore, dulci, cu acorduri molatece și aventuri moderate; precând *sublimul* disonanța isbitoare, sau un singur ton uriaș în volum. Și'n contrastul *sunctului*, în tăcerea adencă, se manifestă *sublimul*, *maiestosul*.

În mișcări de altă parte, *farmecul* iubescce mai ales vioiciunea, însă cu flexiuni ușoare, line și nesilite, cum este jocul, adierile zefrului, ș. a., precând *sublimul* numai mișcări, ce presupun puteri uriașe, cum sunt d. e. isbirile mării viforoase; asaltul unei armate înverșunate, ș. a.

Contrastul mișcărilor: *liniștea adâncă*, deasemenea manifestă *sublimul, maiestosul*, în deosebi când aceea ascunde în sine adâncă putere sufletească. Un asemenea moment maiestos, e în „Istoria Romanilor,” când cei 80 senatori romani îmbrăcați serbătorește stau neclintiți, ca tot atâtea statue de marmură în senatul roman, și primesc de bunăvoie moartea din mâna dușmanului, ce străbătuse în cetatea Roma.

Arta poeziei. Deosebitele specii ale frumosului, amintite mai sus, în arta poeziei le găsim întrupate mai desăvârșit. Pentru că mijlocul, prin care poezia crează operele sale, este *limba, graiul viu* al unui popor, care, precum scim, este cel mai potrivit mijloc de înțelegere. De aceea arta poeziei se și numește: *arta artelor*, la a cărei tractare trecem acum deadreptul.

Am vedut deja, că *poesia* se deosebește de *prosă* cu privire la *formă* și la *conținut*, cari de o potrivă întrunesc calitățile *frumosului*. Vom tracta dar' și noi mai întâi *forma esterieară* a poeziilor, anume: în ce privință este aceasta frumoasă, atrăgătoare; apoi vom trece la *conținutul* poeziilor, statorind pe temeiul acestuia deosebitele *genuri* poetice.

Versificațiunea.

Cine s'a preumblat vre-odată pe marginea unui râu, a putut să observe fără îndoială, că valurile apei aci se isbesc de țermurele râului producând un sgomot monoton, aci curg lin mai departe, apoi iar' se isbesc și curg mai departe, repetându-se aceasta în continuu la anumite intervale. Deasemenea la roata morii, mânată de apă, se pot observa repetându-se anumite *sunete* la anumite intervale. Întocmai la ticăniurile orologiului de părete, ș. a.

Aflăm prin urmare din aceste fenomene, că în natură se repetează anumite sunete oare-cum regulat, la anumit

timp. Aceasta regulată repetiție a sunetului se numește : *ritm* (din grecescul *rhûthmos* = curgere).

Ritm aflăm în musică, în repetiția unor tonuri ; aflăm la dans în repetiția mișcărilor.

Să cercetăm nu cumva aflăm și în *poesie* asemenea repetiții regulate? Și dacă aflăm, să constatăm *ce* anume și *cum* se repetază.

Să luăm de exemplu cunoscuta baladă de Alexandri :

Miorița.

Pe-un picior de plai,	Gura nu-ți mai tace!
Pe-o gură de rai,	Orî iarba nu-ți place,
Iată vin în cale,	Orî ești bolnăvioară
Se cobor la vale	Drăguță Mioară?
Trei turme de miei	— „Drăguțele bace!
Cu trei ciobăne.	Dă-ți oile 'neoaie
Unu-i Moldovean	La negru zăvoi,
Unu-i Ungurean	Că-i iarbă de noi
Și unu-i Vrancean.	Și umbră de voi.
Iar' cel Ungurean	Stăpâne, stăpâne,
Și cu cel Vrancean	Îți chiamă ș'un câne
Mări, se vorbiră,	Cel mai bărbătesc
Ei se sfătuiră	Și cel mai frățesc,
Pe l'apus de soare	Că l'apus de soare
Ca să mi-l omoare	Vreau să mi-te omoare
Pe cel Moldovean,	Baciul Ungurean
Că-i mai ortoman,	Și cu cel Vrancean!
Ș'are oi mai multe,	— „Oiță Bârsană,
Măndre și cornute,	De ești nădrăvană
Și caî învățați	Și de-a fi se mor
Și câni mai bărbați!...	În câmp de mohor,
Dar' cea Mioriță	Să spuî lui Vrancean
Cu lâna plăviță	Și lui Ungurean,
De trei zile 'neoaie	Ca să mă îngroape,
Gura nu-i mai tace,	Aice pe-aproape,
Iarba nu-i mai place,	În strunga de oi,
— „Mioriță lae,	Să fiu tot cu voi;
Lae, bucălae,	În dosul stăni
De trei zile 'neoaie	

Să-mi aud cântă.
 Aste să le spuî;
 Iar' la cap să-mi pui
 Flueraş de fag,
 Mult dice eu drag!
 Flueraş de os,
 Mult dice duios!
 Flueraş de soc,
 Mult dice eu foc!
 Vântul când a bate
 Prin ele-a resbate
 Şoile s'or strînge
 Pe mine m'or plînge
 Cu lacrimi de sânge,
 Iar' tu de omor
 Să nu le spuî lor,
 Să le spuî curat
 Că m'am însurat
 Cu-o mândră Crăiasă
 A luncei mireasă,
 Că la nunta mea
 A cădut o stea:
 Soarele şi luna
 Mi-a ţinut cumuna;
 Braţi şi pălînaşi
 I-am avut nuntaşi,
 Preoţi, munţi mari,
 Pasări, lăutari,
 Păserele mîi,
 Şi stele făclii!
 Iar' dacă-i zări,
 Dacă-i întâlni
 Măieuţă bătrână

Cu briul de lână,
 Din ochi lăcrămînd,
 Pe câmp alergînd,
 Pe toţi întrebînd
 Şi la toţi dicînd:
 Cine-au eunoscut
 Cine m-au vădut
 Măndru ciobănel
 Tras printr'un inel?
 Feţişoara lui,
 Spuma laptelui;
 Mustăcioara lui
 Spicul grăului;
 Perişorul lui,
 Peana corbului;
 Ochişorii lui
 Mura câmpului!
 Tu, Mioara mea,
 Să te înduri de ea
 Şi-i spune curat,
 Că m'am însurat
 Cu-o fată de Crai
 Pe-o gură de rai
 Iar' la cea măieuţă
 Să nu-i spuî, drăguţă,
 Că la nunta mea
 A cădut o stea,
 C'am avut nuntaşi
 Braţi şi pălînaşi,
 Preoţi, munţi mari,
 Pasări, lăutari,
 Păserele mîi
 Şi stele făclii!...

Să cercetăm dar' *ce* anume se repetează în poesia aceasta.

Înainte de toate observăm, că primul vers (**P**e un picior de plaiu) se'ncepe cu consonanta **p**, şi aceasta se repetează, tot la 'nceputul cuvintelor, de două ori în acelaş vers, precum şi la începutul cuvîntului din versul urmă-

tor. Și observăm totodată, că repetiția acelei consonante împrumută oare-care vioiciune expresiei, atingând în mod plăcut auzul nostru. Aceasta repetiție a consonanțelor, ce ridică mult *eufonia* versului se numește: *aliterație*.

Tot la acele versuri aflăm, că în silabele din urmă se repetă aceleași vocale: *aiîn*, fără să se repeteze și consonantele din acele silabe (*plaiîn*, *raiîn*). Aceasta repetiție a vocalelor dela sfârșitul versurilor, ce obține adese-ori și în poezia aceasta, se numește: *asonanță*.

Observăm însă de altă parte, că la unele versuri în silabele din urmă, se repetă pe lângă *vocale* și accentul tonic și unele *consonante*, d. e. în versurile 3 și 4, și altele:

Iată vin în cale
Se cobor la vale . . .
.
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape . . .
.
Vântul când a bate
Prin ele a resbate . . .
.

La Eminescu în poezia „Ce te legeni codrule“.

.
Și se due ca clipele.
Scuturând aripele.
.

În „Doina“:

.
Vai de biet Român săracul!
Îndărat tot dă ca racul,
.
Numai umbra spinului
La ușa creștinului. . . ș. a.

Accasta repetiție a vocalelor deodată cu a consonanțelor și cu accentul *tonic*, dela sfârșitul versurilor (*îngroape pe-aproape*, *bate-resbate*, *clipele-aripele*,) se numește: *rim*.

Maî departe, considerând cuprinsul versurilor, aflăm și unele repețiri de idei, d. e. versul al doilea nu exprimă ceva deosebit nou de versul întâi; deasemenea versurile:

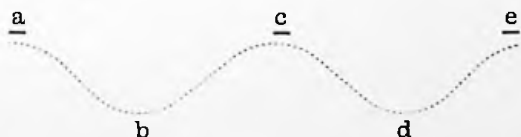
Mări, se vorbiră,
Ei sê slătuiră . . . ș. a.

Asemenea repețiri de idei, se numesc: *ritmul cugetărit*.

În sfîrșit observăm o regulată repețire și în *numărul silabelor* versurilor. Așa d. e. versul întâi constă din 5 silabe cu trei accente tonice, ceea-ce se repetează întocmai și în versul al doilea. Nu însă și în al treilea, căci acela numără deja 6 silabe, însă tot cu trei accente tonice, căruia apoi îi răspunde întocmai versul al patrulea. Aceste variații se preschimbă apoi, repetându-se împrumutat, până la sfîrșitul poeziei.

Versurile sunt dar' întocmite cu oare-care plan, repetându-se într'insele și numărul silabelor cu accentul tonic.

Astfel, accentul tonic, pare a da versului la citire următorul curs: *)

Aceasta repețire a accentului tonic, ce împrumută versurilor un timbru musical, se numește: *ritm*, care poate fi deosebit după natura poeziilor, precum vom vedea maî la vale. Atâta putem să ne însemnăm de acum, că accentul ritmic trebuie să coincidă cu *accentul tonic* al cuvintelor singuratice, la din contră e greșit și displace auzului. Abateri dela aceasta sunt foarte rar permise sub cuvânt de *licențe poetice*.

Dup' aceste să cuprindem la un loc, să resumăm pe scurt, deosebitele repețiri ce le-am aflat pân' aci:

1. Repețirea consonantelor inițiale = *aliterația*.

*) Literele subtrase represintă silabele accentuate.

2. Repetirea vocalelor din silabele finale ale versurilor = *asonanța*;

3. Repetirea vocalelor dimpreună cu consonantele și cu accentul *tonic* din silabele finale = *rima*;

4. Repetirea ideilor în unele versuri = *ritmul cugelării*, și

5. Repetirea numărului silabelor cu accentul tonic = *ritmul* poeziei.

Să tractăm apoi în special, pe fiecare din aceste.

Aliterația, repetirea consonantelor inițiale, e des întrebuințată în poezia română, în cântecele populare, proverbe și gâcituri, ba și în jocurile copilărești. D. e.

Să-ți fie casa, casă, masa, masă.

„Rodica“ de *Alexandri*

Fug cum fuge o rîndunică,
Fug ca fulgerul când pică,
Și se duc voinicii duc
Cu urgie de haiduc!

Pept la pept!.. câmpul răsună,
Toți de tot dau împreună.
Toți la luptă-'s încheștați,
Toți în sânge încredințați!

„Andreî Popă“ de *Alexandri*.

Își desbracă țara sînul
Codrul — frate cu Românul —
De sîcure se tot pleacă
Și izvoarele îi seacă —
Sêrac în țară sêracă!

„Doina“ de *Eminescu*.

Banul bani unde găsește
Acolo se rostogolește.

Dic. popor.

Cine ce face,
Lui își face

Dic. popor.

Aliterația promovează foarte mult *eufonia* versurilor, în deosebire când coincide cu accentul ritmic.

Asonanța, repetirea vocalelor fără consonante, din silabele ultime ale versurilor, se întrebuințează des mai ales în poezia popoarelor romanice. Astfel și în poezia română și cu deosebire în cea populară. Exemplele nenumărate.

Rima, este repețirea vocalelor dimpreună cu consoanantele și cu accentul tonic din silabele finale, dela două sau mai multe versuri de-odată. Și poate fi de o silabă, de două sau trei, une-orî și mai multe. D. e.

Codrule cu rîuri **line**
 Vremea trece vremea **vine**:
 Tu din tinăr precum **ești**
 Tot mereu întinere**ști**.

— Ce mi-î vremea, când de veacuri
 Stele mi scîntec pe **lacuri**!
 Că de-î vremea rea sau **bună**,
 Vîntu-mî bate frunza-mî **sună**,
 Și de-î vremea **bună**, **rea**,
 Mic-mî curge **Dunărea**.
 Numa omu-î schimbător,
 Pe pămînt rătăcitor,
 Iar' noi locului ne **ținem**
 Cum am fost așa rēmā**nem**.
 Marca și cu rîurile,
 Lumea cu pustiurile,
 Luna și cu **soarele**,
 Codrul cu **isvoarele**.

„Revedere“ de *Emineanu*.

Cele mai frumoase rime sunt, când vocalele și consoanantele ce rimează, se potrivesc nu numai după sunet, ci și după lungime sau accent. Și dacă cuvintele, ce rimează, sunt de sine stătătoare și de înțeles diferit. Drept aceea repețirea aceleiași cuvînt, nu produce rim plăcut.

Rimele pot fi deosebite și după poziția lor, și anume:

1. *Împărechiate*, când urmează câte două una după alta: *aa bb cc*, d. e.

Floarea 'n cāmp cānd veștejesce	<i>a</i>
Alta'n locu-î înfloresce	<i>a</i>
Dar' în peptul omene sc	<i>b</i>
Florilo cānd veștejesc,	<i>b</i>
Cade roaua înzadar	<i>c</i>
Alte 'n loc nu mai resar.	<i>c</i>

Matilda Cugler-Poni.

2. *Incrucișate*, când versul prim rimează cu al treilea și al doilea cu al patrulea: *a b a b*, d. c.

Multe flori mai sunt frumoase *a*
 Pe câmpiile bogate, *b*
 Ce se 'ntrec drag să miroase *a*
 Și să fie desmerdate. *b*

De acea, acel care
 La bogatul câmp privesce,
 Nu e mulțumit cu-o floare
 Ci, mai multe-și dorește.

Și mânat de dor, culege
 Cât mai multe poate el,
 Și în grabă le alege
 Tot șoptind încetinel:

„Iute prin câmpia 'ntreagă
 „Să străbat, pân' nu-ș ninsori.
 „Scurtă-i primăvara dragă,
 „Și-ș așa de multe flori! *)

I. Nenițescu.

3. *Îmbrățișate*, când versul prim rimează cu al patrulea și al doilea cu al treilea: *a b b a*, d. c.

Hai în codrul cu verdeță, *a*
 Und' izvoare plâng în vale, *b*
 Stânca stă să se prăvale *b*
 În prăpastia măreață. *a*

Eminescu.

4. *Întrecușate*, când numai două versuri rimează: *a b c b*, d. c.

Crăiasa din povești.

Neguri albe, strălucite	<i>a</i>	Lângă lac, pe care nuri
Nasce luna argintie,	<i>b</i>	Au urzit o umbră fină,
Ea le scoate peste ape,	<i>c</i>	Ruptă de mișcări de valuri
Le întinde pe câmpie;	<i>b</i>	Ca de bulgări de lumină,
S'adun flori în șălătoare	<i>a</i>	Dându-și trestia 'ntr'o parte
De painjen tort se rumpă,	<i>b</i>	Stă copila lin plecată,
Și anină 'n haina nopții	<i>c</i>	Trandafiri aruncă roșii
Boabe mari de peatră scumpă.	<i>b</i>	Preste unda fermecată.

*) Cuprinsul: Grăbiți cu faptele bune, cari împodobesc viața precum florile câmpul; căci scurtă e viața, precum „Scurtă-i primăvara dragă“.

Ca să vad'un chip, se uită
Cum aleargă apa'n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfinteî Mercuri.

Ca să iasă chipu 'n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfinteî Vineri.

Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucește în lună,
Iar' în ochii ei albastri
Toate basmele s'adună.

Eminescu.

5. *Împrăștiate*, când se perondează mestecat rimele
amintite pân' aci, d. e.

Tresărind scântec lacul	<i>a</i>	Din izvoare și din gârle
Și se leagănă sub soare;	<i>b</i>	Apa sună somnoroasă:
Eu, privindu'l din pădure,	<i>c</i>	Unde soarele pătrunde
Las aleanul să me fure	<i>c</i>	Printre ramuri a ei unde,
Și ascult de la răcoare	<i>b</i>	Ea în valuri spărioasă
Pitpalacul.	<i>a</i>	Se asvêrle.

Cucul cântă, mierle, presuri,
Cine scie să le-asculte?
Ale pasărilor neamuri
Cripesc pitite 'n ramuri
Și vorbesc cu atât de multe
Înțeleșuri!

„Freamăt de codru“ de *Eminescu*.

Rimele împrăștiate pot fi feliurite, să cere însă, ca,
rimele ce-și corespund împrumutat, să nu fie prea înde-
părtate unele de altele, încât să și peardă resunetul.

În felul acestora găsim rimate și o mulțime de pro-
verbe române d. e.

Ai carte,
Ai parte.
*
Toată graba
Strică treaba.
Cuvântul
E ca vântul.

*

Vorbe deșirate	Când norocu-și schimbă pasul,
Fire încureate,	N'aduc anî ce-aduce ceasul.
Pânză rău țesută	*
Și vreme perlută.	Totdeauna făpta bună
*	Este tuturor cunună. ș. a.

Ritmul cugetării, repețirea aceluiaș idee într'un vers, sau mai multe unul după altul, e cu predilecție întrebuințată, mai ales în poesia noastră populară și în antica poezie hebraică.

Esemples nenumărate găsim în cântecele noastre populare, în Testamentul vechiu : „Psalmi“ prorocului David, „Pildele“ lui Solomon, ș. a. de unde sunt și următoarele :

Mare este Domnul, și laudat foarte în cetatea Dumnezeului nostru, în muntele cel sfânt al lui. (Psalm 47).

Audiți aceste toate neamurile, ascultați cei ce locuiesc în lume (Psalm 48).

Doamne auzi rugăciunea mea, ascultă cererea mea, întru adevărul tău, auzi-me întru dreptatea ta. (Psalm 142).

Cu glasul meu către Domnul am strigat; cu glasul meu către Domnul m'am rugat. (Ps. 141).

Vârșă-voiu înaintea lui rugăciunea mea, necazul meu înaintea lui voiu spune. (Ps. 141).

Dosofteiu, Metropolitul Moldovei *), versifică în modul următor acești psalmi :

Domnul este mare,	Din măgura slântă
Lăudat și tare.	Ce stă fără smintă,
Maî cu de-adins este	Cetate frumoasă
Lăudat cu veste	De peatră vîrtoasă,
De-a lui bunătate	Bine 'ntemeiată
În sfânta cetate,	De Domnul gătată . . . ș. a.
	(Psalm 47).

*) Dosofteiu, metropolitul Moldovei (1671), este cel dintâi scriitor român, care a început să verse în limba română. De la el avem „Psaltirea în versuri“, adică psalmii prorocului David însoțiți în versuri, tipărită cu litere cirilice la 1673, editată din nou de Academia română la 1887, cu explicații din partea profesorului I. Bianu.

*

Ascultați acestea toate,
 Noroade (popoare) neamuri și gloate.
 Să-mi înțeleagă cuvântul,
 Omul de pe tot pământul,
 Bogătașii dimpreună
 Cu mișcări când s'adună,
 Să ve sputu de 'nțelepciune
 Cu 'nțeles de 'nvățuri bune.
 Și auzul să ve tindeți,
 Pildele să le deprindeți,
 S'ascultați fără de price
 Să 'nțelegeți ce voiu dice... ș. a. (Ps. 48)

*

Să-mi ascuți făgăda, Doamne sfinte,
 Și să-mi socotesci de rugămintă.
 Adevărul teu și cu dreptatea
 Să-mi potoală toată greutatea... ș. a. (Psalm 142).

*

Din „*Pildele*” lui Solomon :

Fiule păzesce legile tătâne-teu, și nu lăpăda învățăturile
 maicii tale.

Până când o leneșule zaci? Și când te vei scula din somn?

Fiule ia aminte înțelepciunea mea, și la cuvintele mele pleacă
 urechia ta.

Să nu dai somn ochilor tăi, nici să dormitezi cu genele tale.

Ca să te mântuesci ca o căprioară din cursă, și ca o pasăre
 din laț.

În „Dan căpitan de plaiu” (Alexandri) aflăm des
 întrebuințat *ritmul cugetării*. D. e. unde poetul zugră-
 vesce cum bătrînul Dan cu Ursan, tovarășul seu de
 luptă, aleargă pe cai sburdatici la luptă în potrive Tăta-
 rilor, ce jefuiau și prădau țara:

. Și puii lor de zmei
 Se duc trăgînd doi spectrii de umbră după ei,
 Se duc vîrtej ca gândul plecat în pribegie,
 Se duc pîn' ce-a lor umbră întinsă pe câmpie
 Le trece înainte, și pîn' ce se lovesc
 În ochi cu faptul dîilei . . . atunce se opresc.

Sau în „Grui-Sânger“, când arată cruđimea acestui ucigaş înfiorător :

E crud lupu 'n turbare! crud tigrul ce sfăşie
O turmă de gazele pe-a Nilului câmpie!
Crud uliul care trece şi şintă se-abate
Pe-un stol de păsărele în ierburi tupilate!
E crud destinul, crudă moartea! dar' în cruđime
Pe Sânger ucigaşul nu-l întrece nime! . . .

Tot aşa în „Doina“ de Eminescu pasagele:

Vai de biet Român săracul!
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici î merge, nici se'ndeamnă,
Nici î este toamna toamnă,
Nici e vara vara lui.
Şi-î străin în ţara lui.

.
.

Stefane Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las' Archimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinţilor
În sama părinţilor,
Clopotele se le tragă
Dia 'ntreagă, noaptea 'ntreagă,
Doar s'a 'ndura Dumnezeu,
Ca se-ţi mântui neamul teu!
Tu te 'nalţă din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.
De-î suna din corn odată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-î suna de două ori,
Îţi vin codrii 'n ajutori,
De-î suna a treia oară,
Toţi duşmanii or se peară
Din hotarē în hotarē.

Sentinelă, priveghează,
 Norul crunt înaintează.
 Sentinelă! te arată,
 Norul crunt se sparge! . . . Iată
 Iată oardele avane,
 Iată limbile dușmane.

.
 Mulți sunt ca năsipul mării,
 Mulți ca ghiarele muștrărei
 Într'un suflet păcătos,
 Într'un euget sângeros! . . .
 Saî, Române, pe omor,
 Fă-te fulger răsbitor,
 Fă-te Dunăre turbată,
 Fă-te soartă ne'mpăcată
 Căci potopul, iată-l vine
 Și-i amar, amar de tine!
 — Vie! . . .

.
 El îi sparge, și-i răsbesece,
 Snopuri, snopuri îi cosesce
 Și-i înfrînge, și-i respinge,
 Și-i alungă, și-i învinge!

„Sentinela română“ de *Alexandri*.

Ritmul eugetării, precum vedem, produce admirabil efect de *gradațiune* în *stil*, înălțând treptat ideile, ce se refer altele la același lucru. Îl aflăm însă și în altă formă în poezia română, d. e.

Floriile.

Iată zile 'ncălziitoare
 După aspre vijelii!
 Vin Floriile cu soare
 Și soarele cu Florii.

Primăvara 'ncântătoare
 Scoate iarba pe câmpii.
 Vin Floriile cu soare
 Și soarele cu Florii.

Lumca-i toată 'n sărbătoare
 Ceru-i plin de ciocărlii.
 Vin Floriile cu soare
 Și soarele cu Florii.

Pecat, zeii, de cine moare,
 Și fericce de cei vii!
 Vin Floriile cu soare
 Și soarele cu Florii.

Copiliță nu vrei oare,
Nu vrei tu să vii,
Când Floriile's cu soare
Și soarele cu Florii.

Să culegem la răcoare
Vioarele albastrii ?
Hai! Floriile's cu soare
Și soarele cu Florii.

Alexandri.

Străinul.

Curg a mele lacrimi fără de 'nctare
Îngânând al nopții gemăt și suspin;
Sufletul meu plânge, plânge cu'ntristare,
Căci vai! sunt străin!

Ah! în mine este o durere vie;
Gândul meu me poartă spre al meu cămin;
Lumea mi-se pare a fi o pustie
Căci vai! sunt străin!

Luna bălăioară varsă dulci lumine;
Stele vii se joacă pre azurul lin,
Dar' sunt toate triste, negre pentru mine,
Căci vai! sunt străin!

Floricea smulsă din tulpina-i verde,
Fie chiar păstrată de-al Fecioarei sân,
Se usucă; astfel viața mea se perde
Pre pământ străin!

Când gândesc la tine, maica mea dorită,
Sufletu-mi de jale și de dor e plin;
Ah! vin' de mângăie, sora mea iubită,
Pe tristul străin!

Alexandru Sihleanu.

Aceasta formă a ritmului cugetării (vin Floriile cu soare . . . Căci vai! sunt străin!), repetirea aceluiaș vers la finea tuturor strofelor unei poezii, ce contribuie mult la unitatea conținutului, se numește: *refren* (franc. refrain).

În sfârșit trebuie să amintim că ritmul cugetării obvine adeseori și în proverbele române, d. e.

Mult umbli
Multe 'nveți;
Mult trăiesci,
Multe vești.

*

Foc
După foc;
Rău
După rău.

*

Cu diamantul
Se taie diamantul.

*

Bine, bine, peste bine,
Dacă vine, și mai bine... ș. a.

Ritmul poeziei atârână dela numărul silabelor versurilor și dela modul cum se succede într'însele *accentul tonic*.

În balada „Miorița“ am vădut, că versurile sunt de 5 silabe când e accentuată silaba ultimă, și de 6 când e accentuată silaba penultimă. Iar' accentul tonic cade regulat pe silabele 1, 3 și 5. Astfel lungimea versurilor acestei poezii e de 5 silabe variată cu 6 silabe, și de 3 accente ritmice.

În poezia noastră poporală găsim adeseori întrebuițat *ritmul* și lungimea versurilor în forma aceasta. Dar' cel mai obicînuir vers în poezia poporală română e de 8 silabe cu 4 accente ritmice. D. e. *)

— ♪ — ♪ — ♪ — ♪
Frunză verde de alună
Me dusei sara pe lună,
Să-mi culeg o floriciță
Care mult inima-mi strică.

*

Murș, Murș, apă lină,
'Treci-me 'n țară străină;
Da me treci
Să nu me 'neci
Că n'ai bani să me plătesci,
'Neci copii să me jălesc.

*) Semnul — arată silabele accentuate, iar' semnul ♪ silabele neaccentuate.

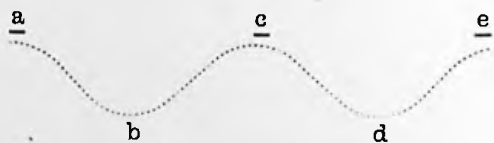
În cea din urmă găsim versul de 8 silabe alternat cu cel de 7 silabe și cu *frînturi* din versul de 7 silabe:

Da me treci
Să nu me 'necei . . .

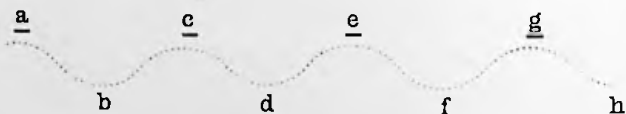
Asemenea *frînturi* obvin adeseori în poesia noastră populară, mai rar în cea artistică. D. e. din versul de 8 silabe:

Câte pasări sunt în codru
Toate cină
Și s'alină;
Da io-s pasăre străină
Nici nu cin
Nici nu m'alin . . . ș. a.

Precum vedem dar', versurile românesce se întocmesc după numărul silabelor accentuate și neaccentuate. Iar' schimbarea aceasta regulată între silabele accentuate cu cele neaccentuate, aduce cu sine *ritmul* versurilor, adică urcarea și coborîrea regulată a vocei la citirea versurilor. Din acest motiv am ținut mai sus, că *ritmul* pare a da versului de trei accente următorul curs:

iar versului de patru accente:

Literele subliniate reprezintă silabele accentuate, pronunțate prin urmare cu voce mai înaltă; iar' cele ne-subtrase silabele neaccentuate, pronunțate cu voce mai redusă. Putem deci asemăna acest *curs* cu al unui râu, a cărui valuri aci se ridică, aci se coboară. Întocmai modulăm și noi vocea la citirea unei poezii, acomodându-ne ritmului ei.

Variațiile observate în poesia populară cu privire la ritmul și lungimea versurilor ș. a., le găsim aplicate și în poesia mai înaltă, *artistică*, dar' cu mult mai meșteșugite, mai complicate. În cele următoare se pot vedea, versurile mai obișnuite în poesia noastră artistică.

1. Versul *trocheic* de 5 și 6 silabe când e accentuat pe penultima, cunoscut deja din poesia populară, în care silabele se succed: accentuată cu neaccentuată.

Versul *trocheic* de 8 silabe, deasemenea cunoscut, ce variază cu cel de 7 silabe, când e accentuat pe silaba ultimă.

Versul *trocheic* de 12 silabe, variat cu cel de 11 silabe, când e accentuat pe ultima, d. e.

— — — — —
Intr'o sală 'ntinsă printre căpitani
Stă pe tronul Mircea încărcat de ani.

Astfel printre trestii tinere 'nverzite
Un stejar întinde brațe vestejite.

„Mircea cel Mare și Solii“ de Bolintinean.

Versul *trocheic* de 8 silabe duplicat ne dă versul trocheic de 16 silabe, alternat cu cel de 15 silabe, când e accentuat pe ultima. D. e.

— — — — —
Pe un deal răsare luna ca o vatră de jaratic
Rumenind străvechii codrii și castelul singuratic
Șale râurilor ape ce clipește fugind în ropot;
De departe 'n văi coboară tângușul glas de clopot.

„Călin“ de Eminescu.

(Vezi „La icoană“ de Vlăduță).

Versul acesta e cel mai lung vers românesc și rar întrebuințat în poesia română. Dintre versurile trocheice cel de 8 și cel de 12 silabe, e mai obișnuit la poeții noștri. (Vezi „Doine și Lăcrămioare“ de Alexandri).

2. Versul *iambic*, inversiunea dela cel trocheic, când silabele se succed: neaccentuată cu accentuată.

Versul iambic de 8 silabe variat cu cel de 7 silabe, d. e.

♪ — ♪ — ♪ — ♪ —
 A fost o dată ca 'n povești,
 A fost ca nici odată
 Din rude mari împărătești
 O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
 Și mândră 'n toate cele,
 Cum e fecioara între sfinți
 Și luna între stele...

„Luceafărul“ de Eminescu.

Versul *iambic* de 9 silabe, variat cu cel de 8 silabe, când e accentuat pe ultima d. e.

♪ — ♪ — ♪ — ♪ — ♪ —
 Latina ginte e regină
 Într'ale lunei ginte mari;
 Ea poartă 'n frunte-o stea divină
 Lucind prin timpul seculari.
 Menirea ei tot înainte
 Măreț îndreaptă pașii ei.
 Ea merge 'n fruntea-altor ginte
 Vărsând lumină 'n urma ei.

„Cântecul gintei latine“ de Alexandri.

Versul *iambic* de 11 silabe (v. Sonetele de Eminescu), și de 14 silabe, variat cu cel de 13, când e accentuat pe silaba ultimă, d. e.

♪ — ♪ — ♪ — ♪ — ♪ — ♪ — ♪ — ♪ —
 Deșteaptăte române din somnul cel de moarte,
 În care te-adânciră varvarii de tirani...

Andrei Murășan.

(Vezi: „Steluța“ de Alexandri; „O Mamă“ de Eminescu, ș. a.).

3. Versul *dactilic*, când silabele se succed: *una* accentuată cu *doauă* neaccentuate, d. e.

— — — — —
Tropotă, bubue, plaiul Candavi

— — — — —
Lângă Cavaia.

Caii se spumegă, puî ai Moravi

Răpind bătaia,

Iată-î aluneacă! umbra pământului

Nu îi sosese:

Coama lor flutură p'aripa vântului

Nara lor crește...

„Romăncele din Cavaia“ de Bolintinean.

(Veđi: „Melancolia“ de Vlahuță).

4. Inversiunea dela versul *dactilic*, ne dă versul *anapestic*, în care se succed *doze* silabe neaccentuate cu *una* accentuată. Acest din urmă însă, nu prea obvine singur în poezia română, ci de obicei amestecat cu iambî, trochei sau dactili. (Veđi: Legende de Alexandri).

Aceste sunt versurile mai obișnuite în poezia română.

Versul și strofele. Întocmirea cuvintelor în șiruri paralele, cu oare-care regulă în privința succesiunii silabelor accentuate și neaccentuate, este *versificarea*; iar' șirurile singuratice, cu înțeles în parte de sine stătător, sunt *versurile*.

Versurile pot fi grupate în felurite moduri: câte 2, 3, 4, 6 și 8 la oaltă. Peste 8 versuri rar aflăm grupate la un loc. Aceste grupe de versuri se numesc *strofe*.

Strofele, fie-care în special, conțin un șir anumit de idei rotunđite într'un *întreg*, încât-va de sine stătător, făcând însă parte totdeauna din *întregul* poeziei.

În poezia populară nu sunt versurile grupate în strofe. Și în poezia artistică găsim unele negrupate; iar' altele grupate în capitole constătătoare din mai multe versuri, cum sunt d. e. Legende de Alexandri, ș. a.

Hiatul și dieresa. *Hiatul* se produce prin două vocale vecine, una dela sfârșitul cuvântului alta dela începutul celui următor. D. e.

În ziua cea de judecată
Când, față 'n cer cu Domnul sfânt,
Latina ginte a fi 'ntrebată
Ce-ai făcut pe-acest pământ?
Ea va răspunde sus și tare:
O! Doamne 'n lume cât am stat
În ochii ei plini de-admirare
Pre tine te-am reprezentat!

„Cântecul gintei latine“ de *Alexandri*.

În poesia română, precum vedem, *hiatul* de obicei se încunjură, când prin elisiunea unei vocale (față 'n cer), când prin contopirea lor într'un *diflong* (te-am reprezentat), ceea-ce contribuie mult la frumseța ritmului. Numai atunci se conservă, când pe una dintre cele două vocale, se cere accentuare puternică. Și în aceasta privință limba română e de acord cu celelate limbi surori ale ei francesă și italiană.

Sub *dieresă* înțelegem mica pauză, ce facem la mijlocul versurilor mai lungi, când le cetim sau recităm. D. e.

Cine-au aflat în lume // de codrul fără viață
Și n'au simțit în suflet // un crunt fior de ghiață?...

„Grui Sănger“ de *Alexandri*.

Poesia poporală și artistică.

În cele premergătoare ne-am ocupat în deosebi cu forma esterioră a poeziilor; urmează acum, în mod natural, să ne ocupăm cu conținutul lor. Mai întâi însă, să vedem mai de-aproape ce înțelegem sub poesia *poporală* și *artistică*.

Poetul nostru *Alexandri* dice în acest obiect următoarele:
„Românul e născut poet!

Înzestrat dela natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simfitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De'l muncesce dorul, de'l cuprinde veselia, de'l minucează vre-o faptă măreață, el își cântă durerile și mulțămirile, își cântă eroii, își cântă istoria, și astfel sufletul seu e un isvor nesfârșit de frumoasă poezie“.

Și'n adevăr, în rostul poporului nostru, precum scim fiecare, se găsește o mulțime de cântece, povești, anecdote, ș. a. ce sboară din gură în gură fără ale cunoaște autorul. În fiecare sat bătrînii știu mulțime de povești, din „bătrîni“, fetele și flăcăii mulțime de cântece fără ale învăța din cărți, ei le aud povestindu-se sau cântându-le. Aceste produse sufletești, ce isvorește nemijlocit din viața sufletească a poporului, fiind predate în formă poetică, se numesc: *poesii populare*, spre deosebire de cele *artistice*, ale căror autori sunt cunoscuți.

Poesiile dar', cu privire la originea lor, le împărțim în două clase: *poesii populare* și *artistice*. Poesiile populare sunt produsele poetice, ce se povestesc sau cântă în sinul poporului, moștenindu-se din tată 'n fiu, prin tradiție, fără a-le cunoaște autorii. În cele următoare înșirăm unele.

Poesii populare.

a) Doine.

Doină.

Doină, doină, cântec dulce!	De'mi mai mângăiu dîilele,
Când te-aud, nu m'aș mai duce.	Dîilele și nopțile.
Doină, doină, vîers cu foc!	Frunța'n codru cât învie,
Când resunî eu stau pe loc.	Doină cânt de voînicie,
Bate vînt de primăvară,	Cade frunța jos pe vale
Eu cânt doina pe afară,	Eu cânt doina cea de jale.
De m'îngân cu florile	Doină dîie, doină suspin
Și privighitorile.	Tot cu doină me mai țin,
Vine iarna viscoloasă,	Doină cânt, doină șoptesc,
Eu cânt doina'nchis în casă,	Tot cu doină vicîtesc!

(Poesii populare) V. Alecu.

De când eram încă mic,
Doină știu și doină dîie;
Căci Românul cât trăiesce
Tot cu doină se mândrește.

C. Negruzzi.

Uritul.

Of! urit, urit, urit!
 Boală fără de creșmânt!
 De te-ai duce'n codri, duce,
 Ursu'n labe să te-apuce!
 Uritul din ce se face?
 Din omul care nu-ți place.

Uritul din ce-î făcut?
 Din omul care-î tăcut
 Cine-aū scornit uritul,
 Nu'l înghiță pământul!
 Că mie de mult urit
 Sufletu-mi s'aū amărît!

Cântecul plugariului.

Arde-te-ar focul pământ
 Și te-ar bate Domnul sfânt!
 Căci îmi ești dușman cumplit!
 Ce-am sămănat n'au eșit.
 Sămănat-am grâu de vară,
 Au eșit numai năgară.
 Sămănat-am orz, oves,
 Au eșit mohor de șes.
 Sămănat-am păpușoiu,
 Au eșit iarbă 'n fușoiu.

Stau în loc și me gândesc
 Cu ce o să viețuese?
 N'am lețcae la chimir
 Să me pot plăti de bir
 Și de foi și de soldat
 Și de luda blăstemat.
 Vai ș'amar de biet Român
 Când e Domnul rău stăpân!
 N'are loc în țara lui
 Și-î ca pleava câmpului!

Copila murind.

Cântă paserea pe-o floare
 Pentru-o fată care moare:
 Cântă păsăruica 'n spin,
 Copila se poate venin.

Cântă păsăruica 'n salce
 Copila de moarte zace.
 Cântă păsăruica 'n poartă
 Copilița dulce-î moartă!

Floricea.

Frunză verde de alună,
 Me dușeu sara pe lună,
 Să găsesc o floricea
 Care mult inima-mi strică.
 Și s'o 'ntreb de ce 'n grădină?
 Pleacă fruntea și suspină?
 „Eu me plec, floarea-mi răspunde,
 Căci o jale me pătrunde,
 Arde sufletu-mi și geme

Căci mă trec fără de vreme.
 Trei zile sunt înflorită
 Ș'apoi cad de vânt pălită.
 De-abia crește și me fac floare,
 Abia me 'ncăldesc la soare
 Și pe mine cade 'ndată
 Umbra neagră 'ntunecată,
 În cât nime nu me vede,
 Floare sunt ori iarbă verde.“

Codrul.

Arde-mi-te-ai codre des!
 Văd bine că s'aū ales
 Din tine să nu mai ies!
 Am intrat fără de mustață
 Ș'acum arunc cărunteață.
 Am intrat puin de Român.

Ș'am ajuns moșneag bătrîn!
 Alei! codre blăstemat!
 Mă ții de tine legat
 Și eu mult m'am săturat
 A trăi tot depărtat
 Și de lume 'nstrăinat.

Turturica.

Amărită turturică,
 O! sermana, vai de ea!
 Cât remâne singurică
 O! sermana, vai de ea!
 Sboară tristă prin pustie
 O! sermana, vai de ea!
 Mai mult moartă decât vie.
 Cât trăesce tot jăleşce,
 Cu alta nu se'nsoţesce.
 Trece prin pădurea verde
 Dar'ea pare că n'o vede,

Sboară, sboară până cade
 Şi pe lemn verde nu şade,
 Ear când stă câte o dată
 Stă pe ramură uscată,
 Orî se pune pe o stâncă
 Şi nici bea nici nu mănâncă.
 Unde vede apă rece,
 Ea o tulbură şi trece,
 Unde vede-un vânător
 Cătră el se duce'n sbor.

Cucul.

Vine cucul de trei zile
 Preste văi, preste movile
 Şi loc n'are să se pue,
 Să cânte focul să-şi spue.

Pune-s'ar pe-o rămurea
 Aproape de casa mea,
 Să-mi tot cânte, cânte 'n faţă,
 Şi seara şi dimineaţă...

Altul.

Unde-aud cucul cântând
 Şi mîerlele şuerând
 Nu me ştiu om pe pămînt!
 Eu dic cucului să tacă,
 El se sue sus pe cracă
 Şi tot cântă de me sacă.
 Iar' mai jos pe-o rămurea
 Cântă şi o turturea
 Tristă ca inima mea.

Dorul de ţară.

Plînge-mă, mamă, eu dor
 Că ți-am fost voinic fecior,
 Şi de grijă ți-am purtat
 Ogorul ți l'am lucrat.
 Iar' de când ma'm cătănit
 Viața mi s'a otrăvit.
 Că tânjesc în țări străine
 Şi tot plîng gîndind la tine.
 Mult mi-e dor, mămucă dor

De cel codru frăţior
 Şi de stîna cea cu oi
 Şi de cântec de cîmpoi!
 Mult mi-e dorul ne'împăcat
 Şi mă 'ndeamnă la păcat,
 Să mă las de cătănie
 Şi să fug la ciobănie
 Orî ce-a fi cu mine, fie!

(Poesii populare.) V. Alecsandri.

Diverse.

Dorul meu pe unde pleacă
Nu-î pasere s'eî întreacă;
Până ce clipesei odată,
Încunjură lumea toată.

*

Aleo, măi hoț de dor,
N'am topor s'e te omor,
Nici s'ecure s'e te taiu
Pentru min' s'e ȃci tu vai!

*

Doamne sfinte, nu ȃ-i jele
De tinereȃele mele,
S'e le lași aș'a de grele?

Că le trec
Și le petrec
Tot cu dor și cu n'ecaz
Și cu lacrimi pe obraz!...

*

Săracă străinătate,
Mult ești fără direptate!...
Ocolii țările toate,
Și de bine n'avui parte;
Orî pe unde am umblat,
Odihnă n'am căp'etat!...

*

Câte flori mândre-s pe rîu
Toate mi s'au veștejit;
Numai una pe păr'eu
E frumoasă tot mereu....
Acolo-î binele meu!

*

Mult m'entreabă inima:
Doru-m'î-e de cine-va?...
Foaie verde de scumpie,
Cum naiba dor s'e nu-m'î fie?
Când și muntele că-î munte

Și 'ncă-șî are doruri multe
Cu luna și cu ceața,
Cu iarba și cu frunza
Și cu mirla săraca!

*

N'are omul ce gîndi,
Făr' mereu a socoti
Că în veci va tot trăi.
Dar' viața omului
E ca floarea câmpului:
Dimineța înflorește,
Peste ȃi se veștejesce!

*

Săracă inima mea
Iar' începe-a me dur'ea;
Nu me doare de durere,
Me doare de vorbe rele.

*

Taci, taci, taci, inima mea,
Rabdă și nu me durca,
Că nu-î trăi c'at lumea,
Nici vei domni tu țara;
Că-î trăi o ȃi sau doauă
Și te-î topi ca ș'o roauă!

*

Floriciă de pe rîu,
Tu tare te-ai veștejit!
— Cum s'e nu me veștejesc
De traiu care'l trăiesc,
Câte flori pe l'angă mine,
Nici una nu-m'î vrea bine;
Câte flori în jurul meu
Toate-m'î voiesc numai reu;
Câte flori mai pe departe,
Toate bine-m'î roagă moarte.

*

Dacă n'am noroc și bine
Nu me mai judece nime,
Că me judec eu pe mine;
Me judec și me frămînt
Ca frunza galbină'n vînt;
Me judec și mă gîndesc
Doamne, rău me vestejese
Ca iarba când o cosese.

*

Las' nu me judece nime
Om pămîntean ca și mine,
C'a veni vremea se moriu
Ș'oi avea judecătoriu!*)

*

Pică frunza de pe nuc,
Vint-o vremea să me duc;
Să me duc de aici eu dor,
Ca și luna printre nor;
Să me duc de-aici eu jele,
Ca și luna printre stele.

*

Jălui-maș munților
De dorul părinților:
Jălui-m'aș florilor
De dorul surorilor;
Jălui-m'aș și n'am cui,
Jălui-m'aș codrului,
Codru-î jalnic ca și mine
De nici frunză nu-î rămîne,
Numai goale clombicele
Să le bată vremuri grele,
Vremile vînturile,
Ca pe mină gîndurile.

*

Blăstămatu-m'a maica,
Să me leagăn ca frunza.
Frunza se leagănă'n vînt,
Eu me leagăn pe pămînt;

Frunza se leagănă'n soare
Eu me leagăn pe picioare.

*

Așa-mî vine câte-odată,
Să me suiu la munți cu peatră
Să-mî fac ochișorii roată,
Să me uit în lumea toată.
Așa-mî vine uneori,
Să me suiu la munți cu flori,
Să me uit pe la surori,
Doară-mî văd barem una,
Să-mî mai stămpăr inima.
Așa-mî vine uneori,
Să me suiu la munți cu flori,
Să me jălucesc la nori,
Să-mî mai treacă de plînsori!

*

Strugurel bătut de peatră,
Rău e Doamne fără tată;
Strugurel bătut de brumă
Rău e Doamne fără mumă.
De-ai călea din peatră 'n peatră,
Din străin nu-î face tată;
De-ai călea din urmă 'n urmă,
Din străin nu-î face mumă!

*

Străină-s, Doamne, străină,
De nici apa nu m'alină,
De ar ploa ș'o septemână.

*

Foaie verde de pelin,
Străinu-s Doamne străin.
Străinu-s ca pasărea,
N'am milă nicăire;
Străinu-s ca puiu de euc,
Milă n'am unde me duc!

*

*) Din colecțiunea autorului.

Câte poame sunt de vară,
Nici una nu-î amară
Ca maica de-a doua oară;*)
Câtă poamă e tomnie,
Nici una nu-î dulceie
Ca măicuța cea dintâie!

Creșteți flori cât gardurile
Să ve bată vânturile,
Ca pe mine gândurile!
Creșteți flori și nu 'nfloriți
Că mic nu-mî trebuiți,
Că n'am frați să ve 'ngrădească,
Nici surori să ve plivească,
Nici nepoate
Să ve poarte.

Supăra-m'aș supăra,
Supărarea ce mî-a da?
Ba, zeu nu m'oi supăra,
Ci năcazul voui uita,
Că destul m'am supărat
Boala 'n oase mî-am băgat
Și nimic n'am căpătat,
Făr' viața mî-am scurtat!

De-ar sei, Doamne, cineva
Cum mi-i mic inima,

Ar sta 'n loc și s'ar mira,
Cum mai pot călea iarba!

Până țineam eu codrul,
Eram roșu ca focul;
Dar' de când țiiu eu țara,
Gălbinit-am ea ceara.
Da lăsa-voiu țara 'n pară
Și m'oiu duce 'n codru iară.
În codruțul cu copaci
Și eu luneî pline eu fagi;
În codruțul cu isvoare
Și eu mândre căprioare;
În codrul cu veselie
Și eu dalbă vitejie!

Rău îmi pare, Doamne, pare
C'a crescut Murășu mare,
De nu-î iaz
Și nici pîrlaz,
Să trec la măicuța acas';
Nici îi luntre
Și nici punte,
Să trec la măicuța 'n curte!...
Nu știu Murășu-î de vină,
Că jălesc de la inimă,
Ori e țara cea străină?
„Doine...” Iarnic-Bârsan.

b) Hore.

Baba și fata.

Sub răchita rămurată
Șede-o babă supărată
Și 'mprejur iarba-î uscată!
Ce-a fost verde a vestejit,
Ce-a fost dulce a amărit,
Ce-a fost vesel s'a măhnit!

Pe sub lunca înverdită
Trece-o fată înflorită
Și de fluturi urmărită.
Ce-a fost vesteț înverdesce,
Ce-î amar se îndulcesce,
Ce-î măhnit se 'nveselesce.**)

(Poesii populare). V. Alexandri.

*) Mama mașteră.

**) Paralelă între betrâneță și tinereță.

Busuioace
Nu te-ai coace!
Și de ce s'e nu me coe,
Că me iau fete la joe.
Trandafire
N'ai mai fi-re!
Și de ce s'e nu mai fiu.
Că me iau fete la briu

*
Frunză verde trei aluni,
În grădina cea cu pruni
Fac fetele rugăciuni

Sâmbăta, Dumineca,
S'e se poată mărita.

*
Fugi urite dela mine,
C'oi luera și pentru tine;
Fugi urite dela spate,
C'oi luera eu ș'ata parte!

*
Ucigă-te crucea drace!
Ce nu dai la babe pace,
S'e mai facă rugăciuni,
S'e nu tot poarte minciuni!

(Iarnic-Bârsan).

Doina. Reprivind asupra poeziilor de sub lit. a) (pag. 27—31), aflăm că în fie-care se exprimă anumite simțeninte de duioșie, de durere sau jale ș. a. Poeziile populare de asemenea *cuprins*, se numesc *doina*.

În *doina*, precum vedem dar', se cântă simțenintele cele măhnite, jalea și durerea inimei nemângăiate. „Ele sunt — după Alexandri — plângerile duioase ale inimei Românului din toate împrejurările vieții sale“. În ele se oglindează viața sufletească a săteanului nostru, având totdeauna o expresie melancolică, dulce și dureroasă, precum 'i-a fost și soarta veacuri întregi. Sunt însă unele de cuprins misterios, conținând dorințele înfocate și ascunse ale inimei lui.

Însuși poporul își caracterizează astfel *doina* prin cântecul atât de răspândit:

Cine foc 'și-a ȑis doina,
Arsă 'i-a fost inima,
Că n'a ȑis'o nică de-un bine,
Numai de năcaz ea mine.*)

*) Cu privire la originea cuvântului *doina* părerile sunt deosebite. Eru-ditul nostru Hașdeu susține, că ar fi de origine *dacică*. Alții îl esplică din cuvântul *daina*, expresie onomatopeică obișnuită în cântecul de toate ȑilele a țăranului român. *Daina* dela *aina* și aceasta din *ai-na-na-na...* (cum o cântă în aievea românul), iar' *ai* e expresia durerei în loc de *vaă*.

Și e multă probabilitate în aserțiunea din urmă. Căci în adevăr, în

Hore sunt cântecele de veselie ale poporului nostru (lit. *b*) pag. 32), ce conțin simțăminte de bucurie și mulțămire, une-ori ca glume poznașe altă-dată satire sbicini-toare. În *hore* deci, se află tot ceea-ce poeții necunoscuți ai poporului român au cântat în momentele lor de mulțămire și veselie.

Horele în Transilvania se numesc și *strigături*, și se întrebuintează mai cu samă în decursul diferitelor jocuri naționale, recitându-se cu glas mare după tactul muzicii. Din acest motiv versurile lor sunt întocmite după tactul muzicii sau după bătaia jocului.

În literatura scrisă, V. Alexandri și frații Văcăresci, au cultivat cu predilecție *horele*.

Între poeziile populare se numără încă *bocetele* și *colindele*, cele dintâi obișnuite la înmormântarea rudeniilor, prefinilor... iar' cele din urmă la anumite sărbători religioase d. e. la nascerea Domnului nostru Iisus Christos.

Aceste toate la un loc, ne dau *literatura populară*, ale cărei produse se disting prin *simplilitatea* și *sinceritatea* lor nefățărită. Căci ceace poporul cântă, o și simte 'n adevăr și o predă în mod natural, ușor și fluent, fără multă meșteșugire dar cu adevărat spirit poetic. Cu privire la înșăm-nătatea poeziilor populare Alexandri se exprimă astfel:

Nimic nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul poporului nostru în cuprinsul cântecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimei și rațele geniului seu.

Comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice, de crederi superstițioase, de datini strămoșesci și mai cu samă de frumsești poetice pline de originalitate și fără samăn în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, deamună de a fi sească la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română.

multe ținuturi curat românești (d. e. în Geografiul de sus, comună situată la poalele Munților apusenți, centrul Transilvaniei), poporul în faptă așa o cântă:

Aina, daina și daina,
Tot dragă mi-a fost daina
Mai de mult nu de-acuma;
Nici acum nu mi-î d'urită
Numai lumea necăjită!

Genurile poetice.

Trecem acum la poezia *artistică*, a cărei produse, fiind concepțiuni mai înalte, sunt cu mult mai bogate și mai variate. Vom analiza cu de-amăruntul *cuprinsul* acestor poezii și vom distinge deaproape asemănările și deosebirile dintre ele. Pe baza celor aflate apoi, vom stabili deosebitele clase de poezii, respective deosebitele genuri poetice.

I. LIRA.

1. Lira sentimentală.

a) Căntece. (Lirica ușoară).

Stelele.

(Doină).

1. Dela mine pân' la tine
Numai stele și lumină!	5. Vărsat-am multe din ele
Pentru soarta țării mele!
2. Dar' ce sunt acele stele?
Sunt chiar lacrimile mele.	6. Multe pentru cei ce sunt
Pribegiți de pe pământ!
3. Ce din ochi-mi au sburat
Și pe cer s'au aninat.	7. Multe lacrimi de jălire...
Iar' de dulce fericire,
4. Cum se-anină despre țări
Roua limpede pe flori!	8. Ah! vărsat-am numai două
Și-s luceferi amândouă.

V. Alexandri.

Primăvară.

1. Primăvară, primăvară,
Vesel casa 'mi împresoară
Cu oștiri de ramuri verzi
Și de-albastre vioarele,
Să te uiți numai la ele
Și lumina să ți-o perzi.	3. De dureri ți-e fața suptă,
Noi venim să batem luptă
Cu hainele dureri.
Soarele ne ocerotece
Focul luptei înzecesece
Și tu pace să nu ceri. ^u
2. Cum veni pe negândite!
Ușa casei văruite
Eu deschid și-un pas mai fac.
„Doamna casei tu ne-ascultă,
Că venim cu oaste multă,
Orî îți e orî nu pe plac.	4. Dis-a când-va — Primăvară
Vesel casa 'mi împresoară,
Căci îi cânt un vesel vers,
Cum veniși tu fără veste
Ca un Făt dintr'o povesece
Și durerile mi-ai șters.

Lucreția Suciu.

Vino, lună...

1. Vino, lună, la fereastră,
Să mai stăm de vorbă iar',
Tu pe bolta cea albastră,
Eu pe scaun de stejar.
3. Iar' pe urmă să-ți spun eu
O poveste-acuma nouă,
Dar' te jur pe Dumnezeu
Să rămâie 'ntre noi doauă!
2. Și ca'n vremea de demult,
Tu să-mi spui povești de stele,
Eu să stau să te ascult
Chiar uitându-mă la ele.
4. Că de î spune-o să nu sameni
Vr'o sămânță de resboi,
Între îngeri și între oameni
Și mai scii? chiar între noi.
5. Iar' când somnul ne-a cuprinde
Dup'atâtea dulci povești;
Eu perdelele le-oi prinde,
Tu e'un nor să te'nvălesei.

Cornelia din Moldova.

Doină.

1. Frunză verde pădureț!
Mămucușo, sama ie-ți,
Nu te măie vr'-un păcat,
Să calci calea ce-am călcat.
2. Că pe unde doru-mi port,
Tot ce-î viu rămâne mort;
Și pe unde jalea-mi duc,
Toate, toate le usuc!

Gheorghe din Moldova.

Cânt'o pasere...

1. Cânt'o pasere în sbor,
Cânt'un cântec plin de dor,
Așa dulce 'ncetșor,
De'l aud chiar numai eu,
Și'l aud că-î dorul meu.
2. Nădrăvancă păsărea,
Tu ce scii durerea mea,
O, mai tare nu cânta.
Să n'audă codrul verde
Păsărică, de mi-î crede,
3. Frunzele ar vesteți,
Iarba s'ar îngălbeni,
Primăvară n'ar mai fi;
Căci e dorul boală grea,
Orî și ce moare de ea.

Mamei mele.

1. Ochii albastri, blânde stele,
Viața mea ați luminat
Și pe drumurile mele
De mult rău m'ați apărat;
2. Și cum înspre cer privesc,
Marinarul răătăcit,
După stele cum găsesce
Calea portului dorit,
3. Așa eu privesc în viață
Tot la voi; cât veți zimbi,
Fie cerul plin de ceață,
I'asul meu n'a rătăci.

Matilda Cugler-Poni.

Motivul acestei poezii e : venerațiunea poveștelor Mamei, după care se orientează înțeleptul, precum mărinarul după cursul stelelor.

Ah! Du-te...

1. Ah! du-te, tu suspinul meu,	3. Pe lume să nu te oprești,
Departe să te duci mereu;	În vânt să nu te risipești;
2. Și de-a mea jale nimăru-i	4. Te du 'n întinsul nesfârșit
Pe unde-i trece să nu spu-i.	De dorul meu călăușit.
5. Și acolo rămâi pierdut
 În lume de nimeni știut.

Tristă de ce-i...

1. Tristă de ce-i inima 'n mine	2. Cui am dorit să-i spun în lume
Sufletul meu de chin nespun,	Să m'asculte nu a voit,
O! nu 'ntrebați, nu știu nime	Altor de ce le-aș spune,
La nimeni înău cu n'am spus.	Sufletul meu de ce-i zdrobit.

Veronica Micle.

Bucovina.

1. Dulce Bucovina	2. Tu ce ești o floare	3. Dulce Bucovina!
Veseli grădină	Cădută din soare	Vântul ce înclină
Cu pomi roditori	Cu trei alte flori,	Cu aripa lui
Și mândri feciori!	A tale surori!	Iarba câmpului,
Cuib de păsărele	Ele cântă tine	Nasce prin șoptire
Albe, sprintinele	Privese cu suspine	Scumpa amintire
Care 'n ochii lor	Și tu le zimbesei	De-un trecut frumos,
Au foc răpitor.	Cu zimbiri ceresei.	Mare, glorios.

4. Fii în veci voioasă	Ah! cine te vede
Precât ești frumoasă!	Chiar în raiu se crede,
Fie traiul teu	Cine-i trecător
După gândul meu!	Te plânge cu dor!

V. Alexandri.

Speranța.

1. Iată natura cu vâl de ghiață,
 De ori-ce farmec s'a despoiat!...
 Dar' colo bradul plin de verdeață,
 Faluie înfruntă gerul turbat.
2. Ca și natura peptul meu jume,
 Adesea pare, că-i amorțit —
 Numai speranța din el n'apune,
 Ea nici odată n'a vestejit.

Fuga de griji.

1. Cu paserea ce zboară,
Prin codrii tot mereu,
Aş vrea o inimioară,
Să pot sbura şi eu:
De griji să me lipsesc,
Şi liber să trăiesc! | 2. Cu mica luntrişoară,
Ce pleacă dela mal,
Aş vrea, o inimioară,
S'alerg şi eu pe-un val:
Să ies la un liman,
Al grijilor duşman! |
|--|---|

3. Cu trista stelişoară,
Ce cade la pământ,
Aş vrea, o inimioară,
Să caut al meu mormînt:
Să dorm acolo lin,
De griji în veci străin!

I. Lăpădat

Carte cernită.

1. Am deschis a soartei carte
Şi într'însa m'am uitat;
Dar' vădînd ce me aşteaptă,
Am închis-o ş'am oftat. | 2. Fie-care filă'ntr'însa
Era 'n negru încadrată, —
Iar' pe pagina din urmă
N'am găsit nici o erată! |
|---|---|

Gheorghe din Moldova.

Pretutindenea uitare.

1. Am spus cu plîns în orî ce sară
A fie-cărei zile chin
La flori, la vînt, la primăvară
La cer cu nori şi cer senin;
2. Şi vrînd odată, povestire
S'aud de toată jalea mea,
Am întrebat întreaga fire
Căci ca pe toată o scia.
3. Însă atîta s'adunasă
Cât firca însăşi o uitasă,
Şi-abia sciu cele dureri
Ce i-le povestisem ieri.

I. Nenişescu.

La o viorică.

Viorică de pe cale,
Drag odor venit din zori,
Înaintea sării tale
Tu pleci capul printre flori!
Eu ca tine jos în lume
Am a trece pe sub vînt, | Şi ca tine fără nume,
Me voiu duce în mormînt;
Însă tu în frumseţe
Strălucit-ai un minut;
Eu în scurta mea juneţe
Ţi ferice n'am avut! |
|---|---|

La o rindunică.

<p>1. Păsărică trecătoare
Ce eterul străbătând,
Legănată pe-aripioare,
Vii din patrie cântând!</p> <p>2. Te salut cu bucurie
Pe acest pământ străin,
Unde nimenea nu seie
De-s voios sau de suspin!</p> <p>3. Numai ție, dragușoară!
Îți voi spune dorul eu:
Depărtat de țărișoară
Nu mai tace plânsul meu!</p> <p>4. D'aurele legănată
În eterul înflorit,
Du-te, du-te, înc'odată
În pământul fericit;</p> | <p>5. Iară noi prin țări străine
Plângem țara ta cu dor,
Trisți de ale ei suspine,
Însetați de-al ei amor.</p> <p>6. Când în țara 'nstrăinată
Iară te vei înturna,
Vino, dragă, înc'odată
Pe ai tei a cerceta.</p> <p>7. Însă la a ta privire
De-ar fi unul mai puțin,
Nu'ntreba de-a lui lipsire
Din pământul cel străin;</p> <p>8. Pe mormentu-î de tăcere
Părăsit de trecători,
Mergi și cânt' a lui durere,
Mergi și sparge lacrimiori!</p> |
|--|---|

D. Bolintinean.

Privighitoarea.

<p>1. Privighitoarea drag cântând
Sta pe-un bătrân stejar
Și pe sub dânsul eu trecând
Plângeam... plângeam amar.</p> | <p>2. „Ce ai s'ermâne trecător”
Ea întreabă cu jale,
„Pentru vr'un chin ori pentr'un dor
„Curg lacrimile tale?”</p> |
|--|---|
3. — O dragă nu mă întreba —
De-aș spune chinul meu
Pe veci atuncea s'ar schimba
În plâns și cântul teu.

I. Nenițescu.

Cântece de lume.

I.

<p>1. Inima'mă e amărită,
Zarea vieții înegrită!
De-oî trăi, n'am ce dori,
N'am ce jăli de-oî muri!</p> <p>2. Inimă fi răbdătoare
Ca pământul sub picioare,
Pân'ce-î zace cu-al tău dor
În mormînt nesimțitor.</p> | <p>3. Ce'ți slujesc de a plânge,
De-a v'ersa lacrimi de sânge
Într'a lunei val cernit?...
Valul trece neoprit!</p> <p>4. Tacî cumplita mea durere
Și tot creșce în tăcere,
Pân'ce tu la Dumnezeu
Duce-vei sufletul meu!</p> |
|--|---|

II.

5. Avut-am odată'n lume
Dor de fală și de nume,
Dar' acum vedea'l-aș mort
Chiar și numele ce port!
6. Avut-am odinioară
Mamă dulce, dulce țară;
Dar' acum sunt rătăcit
În pustiu nemărginit!
7. Avut-am în fericire
Un vis dulce de iubire...
Unde-î Doamne, visul meu?
Unde-î rainul, unde-s eu?
8. Amar mic! amar mic!
Din cereasea 'mpărăție,
Ce lung fulger m'a pătruns!
Ce-am fost eu și ce-am ajuns!

III.

9. Ah! durere, în ce parte
De tine să fug departe?
Urmă'n lume să nu las,
Nici s'aud a lumii glas!
10. Cum să scap de rău, de bine?
Încotro să fug de mine,
Pre pământ să nu mai știu
De sunt mort sau de sunt viu?
11. Dați-mi, dați-mi aripioare
Să șor iute pe sub soare.
Dați-mi aripi de pe dor,
Pe sub noapte iar să șor.
12. Duce-m'aș și m'aș tot duce,
Dor să nu mă mai apuce!
Cine'n cale m'a vedea
Să plângă de jalea mea!

V. Alexandri.

Ce a fost, A fost.

1. Ce-a fost, a fost! Că, nu mai este,
E ce am ați și stăpânese.
Ce o să fie c poveste,
Și ca s'o știu nu mă muncesc;
2. Căci după câte vîd să pare
Că nu e chip să mă aștept,
Nici bucurii, nici desmerdare
Când port atâtea răni în pept.

I. Nenăescu.

Dor.

1. Bate vîntul, bate tare,
Bate de la răsărit
Și-mi aduce dor de mare,
Dor de lung călătorit!
2. Duce-m'aș atunci în lume,
Fără să me mai opresc,
Prin pustii fără nume,
Marî ca golu-mî sufletesc!
3. Duce-m'aș viața toată,
Ca să scap de-al vieții chin,
Până'n lumea cecalaltă,
De-unde cei duși nu mă vin!
4. S'atunci pe pământ, atunci,
Acei care m'au iubit
Să însemne cu o cruce
Locul unde m'am oprit!

T. Șerbănescu*).

*) S'a născut pe la anul 1840, în Tecuci; a fost militar, repășind din armată trăesce retras.

Păsărica Marel.

1. De trei zile-acum pe mare,
Navigând fără 'necutare,
Noi pământul n'am zărit!
Vântul suflă și ne 'mpinge;
Orizonul ne înceinge
Ca un cere nemărginit
2. În ce parte se răpede,
Ochiul omului nu vede
Decât umede câmpii.
Marea Ț lată și adâncă!
Cine scie, mâne încă,
De-om mai fi printre cei vii?
3. Ziua trece, ziua scade
Și pe gânduri omul cade,
Suspînând încetișor.
Noaptea-aduce mii de stele:
Omul trist privind la ele,
Varsă-o lacrimă de dor.
4. Ear o păsărică vine
Prevestind țermuri vecine,
Liman vesel și deschis.
Pe catarg ea saltă, cântă,
Ne uimesce, ne încântă
Ș'apoi zboară ca un vis.
5. Într'un suflet cu simțire
Astfel glasul de iubire
Sună dulce 'ncântător,
Și din noaptea 'ntunecată
Îl trezesc de Ț arată
Mult ferice viitor.
6. Astfel glasul libertății,
Va suna 'n Țina dreptății
Pentru biata țara mea,
Și din umbrele durerii
Steaua mândr'-a învierii
Răsări-va pentru ea!

V. Alexandri.

Duce-m'aș . . .

1. Duce-m'aș în lumea lungă
Ca să nu me mai ajungă
Lacrimele ce am vărsat
Chinurile ce-am răbdat.
2. Duce-m'aș tot prin pustiu,
Ca să nu mai văd om viu
Bucurii să nu 'ntălnesc
Nici cărarea să-mi găsesc.
3. Duce-m'aș cât e pământul
Pribegind mereu ca vântul —
Să uit răul ce am gustat
Și pe cei ce m'au uitat.
4. Duce-m'aș să scap de gânduri
Pân m'or pune-în patru scânduri —
Și m'aș duce . . . duce . . . duce . . .
Pân' la cap mi-or pune cruce.

I. Neșțescu.

La o păsărică.

1. Păsărică vin la mine
Vino dragă'n cortul meu
Nu te teme . . . căci ea tine
Nu-mi găsesc locul nici eu.
2. Vin să plângem împreună
Soartea tristă ce avem,
Și-așteptând o Ț mai bună
Ambii să ne mângăem.

3. Nu! . . . Ah! nu sbura de-aice, 4. Să te iau la sîn cu mine,
 Vino păsărica mea, Să sburăm în țara mea,
 Vino, de me fă ferice, Peste văi, peste coline,
 Dă-mi, oh! dă-mi aripa ta! Peste ape . . . pân' la ca.

Carol Scrob.

Inzadar.

1. Peste munți și peste mare 2. Însă vai! În țări străine
 Fug, alerg neîncetat Înzădar scăpare vreau,
 Ca să aflu alinare Căci ori unde-oiu fi, pe mine
 Pentru sufletu-mi sfărmat. Eu cu mine me tot iau.

I. Negruzzi.

Dor de călătorie.

1. Primăvara cea verdie 4. Dați-mi, dați-mi aripioare
 Cu coșița-i aurie C'aud glasuri de cucoare.
 Mi-au sosit voios în țară, Dați-mi aripă sprintinele
 Drăgulița primăvară! C'aud glas de rîndunele.
2. Șau adus un dulce soare, 5. Să me duc în depărtare
 S'un sin plin de lăcrămioare. Peste munți și peste mare.
 S'au adus o lună plină Să me duc în lumea 'ntreagă
 Ca s'o scalde în lumină. Ca o pasere pribeagă.
3. Lunca ride și înverdesce, 6. Duce-m'aș în cale lungă,
 Doru'n suflet se trezesc. Dor să nu me mai ajungă!
 Isvorașul curge 'n vale Duce-m'aș și m'aș tot duce,
 Și'mi aduce dor de cale. Dor să nu me mai apuce!

V. Alecsandri.

Ce te legeni codrule.

- Ce te legeni codrule,
 Fără ploaie fără vînt,
 Cu crîngile la pămînt?
 — De ce nu m'aș legăna,
 Dacă trece vremea mea!
 Dîna scade, noaptea creșee
 Și frunzișul mi-l răresce.
 Bate vîntul frunza'n dungă
 Cîntărești mi-î alungă;
 Bate vîntul dintr'o parte . . .
 Iarna-î ici, vara-î departe,
 Și de ce se nu me plec
 Dacă pasările tree
- Peste vîrf de rămurele
 Tree în stoluri rîndurile
 Ducînd gîndurile mele
 Și norocul meu cu ele;
 Și se duc pe rînd, pe rînd,
 Zarea lumii 'ntunecînd,
 Și se duc ca clipele
 Seăturînd aripele,
 Și me lasă pustii,
 Vestejit și amorțit,
 Și cu doru-mă singurel
 De me'ngân numai eu el.

M. Eminescu.

La vatra rece.

I.

1. Oblonitu-mî-a fercasta
Gerul, cu-a lui flori de ghiață,
Și, în toată casa asta
Eu sunt singura vieată.	3. Ne-am pricepe'n de noi plînsul,—
Eu-cenușă, — el scînteii,
Câte nu 'mî-ar spune dînsul
Din poveștile cu smeii!
2. Dac'ar fi un foc în sobă,
Mi-ar părea că suntem doi,
Aș mai sta cu el de vorbă,
Mai uitînd cele nevoi,	4. Anevoie vremea trece,
Cînd urîtul, greu te-apasă,
Ce hursuză-î vatra rece!
Parc'aș sta c'un mort în casă.

II.

5. Se aude'n horn nebunul
Viscol, aprig vîjîind,
Și din strașini, câte unul,
Turțuriî cum cad plesnind.	10. Ah! mai vin'o dată, soare,
Peste albele grămezi!
Iarbă, flori, — nerăbdătoare
Stau mijite sub zăpezi.
6. Sună'n crîngile lovite
Uscat sgomot ca de oase,
Și vîrtejuri, răpezițe,
Bat în ușă, mînioase.	11. Firea moartă o învie,
Și din crivățul turbat
Fă'mi zefir. Iarnă pustie,
Pleacă, — că m'am săturat...
7. Se arată'n neguri luna,
Albe stelele elipind, —
Și de ger, s'aud într'una
În pod corzile trosnind.	12. Vie mîerla 'n abătușii
Codri, de pustiu s'î scape,
Frînge'îi ghiața'n sloi, și du-'î-î,
Că'mî înăduși cele ape.
8. Mî-ar prii, pe-o așa iarnă,
O 'mpetrită amôrțire,
Îndelung s'e mi s'astearnă
Peste cuget și simțire:	13. Gărlă, seocate'îi unda 'n față,
Rîndunica să 'î-o radă.
Pînă cînd atîta viață
Nămolită sub zăpadă?
9. S'e adorm — capul s'îmîscutur
De povara cugetării...
Cât aș da, s'e vîd un flutur
Tîind para lumînării!...	14. Pînă cînd plecați robiei
Ne mai potolitei ierne?
Vară, suflet dă câmpiei,
Și cu iarbă mî'o așterne.
15. S'e tresalte 'n revărsarea
Razelor ferbinți din soare...
Ah ce dulce'i desmerdarea
Dintre-un gîndăcel ș'o floare!..

At. Vlăduță.

La flori.

1. Flori frumoase! sunteți oare
Dulcei surisuri dela zori?
Căci pe-a lor înceingătoare
Voî lueți, o, scumpe flori? | 2. Sunteți sufletele blînde
Fetelor ce nu mai sunt?
Ah! ca ele de plîpînde,
Treceți viața pe pămînt? |
|---|---|

3. Sunteți vise aurite
Ce din cer se risipesc?
Căci ca ele 'mbalsamite
Foile ve strălucesc.
5. Sunteți lacrimi divine
Dela al frumseții sîn?
Căci eu voi în zile line
Grațiile se îngân?
4. Sunteți raze fugătoare
Ce plutesc prin sărbători?
Ca lumină de serbătoare,
Voi lăcuși, suave flori!
6. Vai! ca voi strălucitoare,
Sufletu-mi avea plăceri,
Și ca voi nestătătoare
Au perit în lungi dureri.
7. Voi pe sînul primăverii
Cătră viață ați venit.
Numai eu nu iau durerii
Anii care m-au răpit.

D. Bolintinean.

De pe țărmurile lumii...

1. De pe țărmurile lumii norii cătră cer se 'nalță,
Dar' pe bolta lui albastră nu rămâne nici o ceață,
Bate vântul și-i alungă, norii se călătorese
Iar' pribegile lor urme prin văzduh se risipesc.
2. Bate vânt și zi și noapte geme'n peptul meu furtună,
Și gândirile-mi amare toate, toate se adună,
Și nu-î urma lor pribegă, ci pe suflet înmă rămâne
Tristă ca și ieri sunt astăzi, și ca astăzi voi fi mâine.

*Veronica Micle. *)*

Sonet.

1. Peste țărmuri depărtate
Veți tu riul călător
Cum în valuri tulburate
Se asvârle din izvor?
3. Rîu-î viața-mi sbuciumată,
Ș'acea trestie mișcată
Al meu suflet dureros;
De pe malul năsipos.
2. Pe-a lui maluri singurate
Veți cum vântul mugitor
Mișcă trestia ș'o bate
Șuerând îngrozitor?
4. Viitorul ce m'așteaptă
E pustia cea deșartă
De pe malul năsipos.

*A. Sihlean. **)*

Sentimentul durerii și al desnădejdi, e *motul* acestei poezii.
Poetul se plînge, că viața i-se scurge ca riul ce geme sbuciu-

*) S'a născut în Iași pe la 1853, a murit la 1889.

**) S'a născut în București la 1834; a murit la 1857, în vîrstă de 23 ani. A trăit puțin, a dat însă dovezi de talent. Eminescu îl numește: „Liră de argint”. Literatura noastră a pierdut mult prin moartea lui prea timpurie.

mându-se 'ntre maluri; iar' sufletu-î se sbate 'n suferințe ca trestia de vînturi. Nu-î rămîne decî nici o speranță 'n viitor, numai „pustia cea deșartă“.

Singur.

Stelele misterioase	Oarele ne-așteptătoare
Scutură discul lor tăcut;	Iau plăcerile în sbor.
Aurele grațioase	Eu pe patul meu de chine
Florile voios sărut;	Singur în tăcere sunt:
Pasările cântătoare	Ale candeliei lumine
Se îmbată de amor;	Strălucesc ca pe-un mormînt.

Exilatul.

Ridînda bucurie lumină juna față;
 Cu vise dulci speranța tot sufletul resfață;
 Dar' tu stai în tăcere, străin necunoscut!
 În sărbătoarea noastră tu singur ești tăcut!
 Îmbată-te de viața ce ne suride nouă!
 Căci viața omenească se duce ca o rouă!
 — Nu voi plăceri molateci născute 'n sărbători!
 Nici tinere fecioare, fragile, blânde flori;
 Dar' dați-mi mie țara ce sufletului place,
 Și grijile-mi amare în flori se vor preface!

D. Bolintinean.

Ultima dorință.

1. În pădurea înverdită	2. Căci mult greu am dus în lume,
Să-mi săpați mormîntul meu,	Păn' ce viața-mi s'a sfîrșit,
Unde nu-s nici crucei, nici petri,	Păn' ce sufletul în mine
Unde nu-î pămîntul greu!	De durere s'a sdrobot.
3. Numai blânde lăcrănioare
 Sămănați-mi pe mormînt,
 Ca să scie toți, că lacrimi
 Mi-a fost partea pe pămînt.

Matilda Cugler-Poni.

Senin și furtună.

1. Noaptea profundă	4. Dar' o furtună
În ea cufundă	Geme și tună
Pămîntul june reînflorit,	În al meu suflet sdrobot de chin.
2. Bolta senină	5. Ah nici o rază
Blîndă lumină	Nu luminează
Varsă din sinul seu aurit;	Noaptea profundă ce m'a cuprins,
3. Și totul tace,	6. Inima-î ruptă
Divină pace	De lungă luptă
Peste natură domnesce lin,	Ce amar și ură crud au încins.

Nepăsare.

1. Marea geme și vuesece
 Și s'asvêrle'n sus și 'n jos,
 Cerul tună și trăsnesce,
 Vântul urlă fioros.
2. Vasul fraged se despică,
 Valuri negre 'l învălese,
 Când spre nori îl ridică,
 Când în funduri îl isbese.
3. Și pe vas în desperare
 Toți aleargă nesfârșit,
 Nicăiri nu ved scăpare,
 Groaza morții i-a lovit.
4. Și ochiri și brațe mute
 Ridic spre Mântuitor,
 Să se 'ndure să-i ajute
 Cu cereseu-î ajutor.
5. Singur, fără de mișcare
 De catarg stau răzimat
 Și privese cu nepăsare
 Oceanu 'nfuriat,
6. Căci puțin inimă face mie,
 Dacă marea m'a 'ngropa,
 Sau de inima-mă pustie
 Pe pământ voiu mai purta.

I. Negruzzi.

Mai am un singur dor.

- Mai am un singur dor:
 În liniștea sării
Să me lăsați să mor
 La marginea mării;
Să-mă fie somnul lin
 Și codrul aproape,
 Pe'ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mă trebuie flămuri,
 Nu voiu sieri bogat,
 Ci-mă împlețiți un pat
De tinere ramuri.
Și nime 'n urma mea
 Nu-mă plângă la creștet;
Doar toamna glas să dea
 Frunzișului veșted.
Pe când cu sgomot cad
 Isvoarele într'una,
 Aluncece luna
- Prin vârful lungi de brad
 Pătrundă talanga
Al sării rece vânt;
De-asupra-mi teiul sfânt
 Se-și senture creanga.
- *
- Cum n'oiu mai fi pripeag
 De atunci înainte,
M'or troeni cu drag
 Aduceri aminte;
Luceferi ce resar
 Din umbră de cetini,
 Fiindu-mă pretini,
O se-mă zimbească iar.
 Va geme de patini
Al mării aspru cânt...
Ci eu voiu fi pământ
 În singurătate-mă.

M. Eminescu.

Bălcescu murind.

1. De pe plaiu 'nstrăinării
 Unde zac și simt că mor
 De amarul desperării
 Și de-al țerei mele dor,
 Ved o pasăre voioasă
 Apucând spre Răsărit,
 Și o rață luminoasă.
 Și un nor aurit.
2. Păsărică sburătoare,
 Unde mergi cu dorul meu?
 — „Am solie 'ncântătoare,
 Dela sfântul Dumnezeu,
 Să duc glas de armonie
 Țermurilor românești,
 Și să scald în veselie
 Inimile ce jălesc!”

3. Rađa vic călătoare,
Unde mergi cu dorul meu?
— „Am solie 'nvietoare
Dela sfîntul Dumnezeu,
Să depun o sărutare
Pe al țării tale sin,
Și s'aduc o alinare
Jahnîcului tîu suspin“.
4. Nourăș pătruns de soare,
Unde mergi cu dorul meu?
— „Am solie roditoare
Dela sfîntul Dumnezeu,
Să mă las în Românie
Ca să crească mi de flori
Pe frumoasa ei câmpie
Ce o plîngi adese ori“!

5. Du-te, rađa strălucită,
Du-te, mică păsărea,
Și pe țara mea iubită
Mîngăiați-o 'n lipsa mea!
Iar' tu nor, de rodire,
Fă să crească 'n sinul seu,
Cu verđi laurî de mărire,
Floarea sufletului meu!

V. Alexandri.

N. Bălcescu (1819—1852) a fost un amic intim a lui Alexandri. Cel mai bun prosator român din vremea sa. Scrierea lui cea mai însemnată e: *Viața lui Mihail Viteazul*. La 1848, ia parte și el în mișcările revoluționare din România. Apoi esilat fiind trece în Franția. La 1852 vrea să-și revadă țara, dar' nu i-se dă voie și adînc mîhnit în sufletul seu se 'ntoarce dela Constantinopol spre apus descălecînd la *Palermo* în Sicilia, unde părăsit de toată lumea, între nesfîrșite dureri moare la 1852, departe de țara ce iubea cu 'nflăcărare.

Alexandri, dureros atins prin moartea amicului seu, 'i scrie această poezie, a cărei motiv e durerea înstrăinării și *dorul de țară*, care însă neputîndu-se împlini se schimbă într'o dorință de bine pentru țara sa.

Cîntece. Poesiile de sub acest titlu (pag. 35—46) au mai multe însușiri comune. Așa d. e. în fie-care aflăm că poetul pune în primul plan la vedere dispoziția sa sufletească. Adeca exprimă *sentimentele* (dorul de țară, des-nădejdea, ș. a.), de care este cuprins sufletul seu în unele împrejurări din viața sa. Prin urmare subiectul acestor poezii, e scos din viața sufletească a poetului. Cu alte cuvinte, **eul** poetului dă tonul și motivul lor.

Asemenea poezii, în care poetul exprimă *sentimentele* și *ideile* de care e cuprins sufletul seu în anumite împre-

jurări ale vieții, se numesc **lirice** *) și se subîmpart în mai multe clase, precum vom vedea mai la vale.

În poeziile lirice tractate pînă aici (p. 35—46), aflăm exprimate sentimente mai obișnuite, mai moderate, fără avînt deosebit, și sunt predate într-o formă mai ușoară, pe scurt și dragălaș (unele în formă populară „doină“), accommodate pentru *cîntare*. Asemenea poezii se numesc **cîntece** (după unii: *lirice ușoare*). În care poetul vorbește de comun în numele seu, rare-ori numai pune în rostul altuia sentimentele sale. Cum face d. e. Alexandri în „*Bălcescu murind*“ și Eminescu în „*Ce te legeni codrul*“

b) Oda.

Mărirea strămoșilor.

1. Unde-s timpuri de mărire
Ai strămoșilor români
Ce muriau cu fericire
Răsbunându-și pe <i>păgân</i> ?
Dragi copii ai țării mele,
Voi ce poate ați uitat
Că pe câmpul bătăliei
Moșii vostri au picat!
Ascultați cum spun bătrînii,
Că erau pe-atunci Români.	3. Erau Domni români odată
Tari ca niște împărați,
Căci cu inimă curată
Cîrmuiau pe ai lor frați
A Cazacilor trufie
Multe ori au înfruntat,
Și a Leșilor mândrie
Dese-ori au rușinat.
Căci pe-atunci ne spun bătrînii,
Erau bravi și tari Români!
2. Când ordiile tătare
Năsuiau a-ne călca
Ș'ale noastre sfînte-altare
Se cerceau a le prăda;
Se sculau cu mic cu mare
Moșii nostri și-i goneau,
Căci a patriei scăpare
Le dau suflet și'nvingeau.
Așa, zeu, spuneau bătrînii,
Cumcă se băteau Români!	4. Stefan Vodă era mare,
Ori ce dușmani respingea;
Iar' Mihai Viteazul tare,
Nime'n lume nu-l bătea.
Chiar păgânii în uimire
Vitejia le-admirau,
Și răvnind a lor mărire
Umiliți se rușinau.
Sub așa Domni, spun bătrînii,
Că minuni făceau Români.

*) Lirice se numesc dela cuvîntul *lira*, numele unui instrument musical, cu a cărui acompaniare obișnuiau în vechime a cînta aceste poezii.

5. Mănăstirile zidite
De pe-atunci mărturisesc
Tot învingeri împlinite
De poporul românesc.
Iar' movilele 'nălțate
Peste dealuri și câmpii,
Spun c'acolo-s îngropate
Corpuri chiar de dușmani vii.
Căci pe dușmani, spun bătrînii,
Pururea-î băteau Românii.
6. Tot Românii 'n bătălie
Datoria își făcea,
Și după sa vitejie
Boeria căpăta.
Nu 'mpila frate pe frate
Sub cuvânt că e boierii
Și domnea sfânta dreptate
În pămînt ca și în cerii.
Așa, zeu, ne spun bătrînii,
Că erau pe-atunci Românii.
7. Arma, crucea și dreptatea
Inimile 'nsuflețau,
Ne-atîrnarea, libertatea,
Toți goncau sau toți muriau.
Era sacră datorie
Pentru țar' a se lupta,
A-se duce 'n bătălie
Ș'al seu sânge a vîrsea.
Așa, zeu, ne spun bătrînii,
Că credeau pe-atunci Românii.
8. Mîi și mîi de ani de-ar trece,
De amar și de nevoi,
N'or putea ca să înec
Suvenirile din noi.
Căci strămoșii din morminte
Noaptea'n visuri ne șoptesc,
Și-a lor șoapte rămîn sfinte
În poporul românesc.
Și precum ne spun bătrînii,
Vor mai fi încă Românii!

George Sion.

La lampa mea.

1. Tu te consumi, o, lampă! dănd raze luminoase;
La lucrul meu ca tine eu însu-mi mă consum,
Voind a da lumină acestei țări frumoase
Ce relele supun.
2. Avem aceea-și țintă, aceea-și misiune,
Dar' tu de cînd servi mic, o, lampă-ai ruginit,
Și eu de cînd serv țarei, vai! trebuie a spune?
Cu inim'am slăbit!
3. Și n'am produs nimica! Acum ca altă dată
Copiii seî ceî vitregi în taberi se deshin!
Acum ca mai 'nainte ca este 'nghenunchiată
Sub jugul cel străin!
4. Nu simte nici durerea ce suferă de feară
Nu simte nici rușine de umilința sa,
Nu simte că mai bine într'un mormînt să piară
Decît a se pleca!

5. Tu știi, o, dragă lampă! acele nopți amare,
Trecute în veghere, ca să-ți aflăm cântări,
Prin care să-ți aprindem, în sufletul ei mare,
Frumoasele-aspirări?
6. Dar' vântul de la dînsa au dus aceste cânturi;
Ea nu le-a ascultat.
Tot astfel și suspinu-î s'a mestecat pe vânturi,
Și lacrima-î cu sânge în rîuri a picat;
7. Cântarea libertății acum e înecată
De strigătul acelor ce chiamă ardător,
Să-î urce la putere, și să devie 'ndată
Tirani la rîndul lor!
8. Și sufletele slabe, și fără de mărire,
L'a patimilor voce mai repede alerg,
Tirani, și robi în noaptea de moarte 'n rătăcire,
De-o potrivă merg.
9. Lumină încă, lampă! o odă, o cântare,
Și dacă, și de-acuma noi nu vom isbândi,
Atunci, avînd dovadă că nu mai e scăpare,
Chiar eu te voi sdrobi!

D. Bolintinean.

Cătră martirii români din 1848—1849.

1. Durmiți în pace, umbre, martirii României
Ce-ați îngreșat pămîntul cu sânge de eroi!
Bătrîni, cărunți cu vază, voi floarea tinerimei,
Ce 'n lupte sângeroase cădînd, v'ați rupt de noi!
2. Pămîntul ne desparte, iar' cerul ne unesco
În patria cea sfîntă, egală pentru toți;
Acolo nedreptatea și ura nu rîsbesce,
Nu cumperi cu viața pămîntul de trei coți.
3. Voi v'ați plinit chemarea, și sînta datorință,
Cînd pentru-a Patrii bine cu gloriu v'ați luptat!
Păstrînd viitorimei modelul de credință,
Ce patria ni-l cere ș'Augustul împărat!
4. A voastre brave fapte sunt scrise 'n istorie,
Iar' dulcea suvenire în inimă de Roman;
Mihalțul, Luna, Bradul, au dat dovadă vie,
Că nu e laș Românul, nu fuge de dușman!

5. Un *Ital*, un *Buteanu*, un *Dobru* ș'alți o sută
Vor sta pururea față cu orî și ce eroi, —
Și până cînd națiunea română-i provădută
Cu stâlpi așa gigantie, nu-i pasă de nevoi!
6. Uniți-ve cu *Mircea*, voi umbre glorioase,
Al cărui nume-însuflă respect și la păgân,
Precum a lui bravure și fapte generoase
Fac sacră suvenirca-i la fie-ce Român!
7. Uniți-ve cu *Stefan* principele cel mare,
Ce-l recunoașce 'ntreaga Europă de crou; —
Sub care Romînimca scăpată de-apăsare,
Putea cu drept să dică, c'a re'nviat de nou!
8. Sau cu *Mihai* croul și cu *Ioan Corvinul*,
Genii Romînimci, de-a căror rari numiri,
Ce luce 'n istorie întoema ca rubinul,
Și astăzi se 'nfioară a Turcilor oștiri!
9. Nu plîngeți mame, fiî, căci ei ne-au scos din moarte
Onoarea, esistența, tesaurul mai frumos;
Prin sângele lor sacru s'a șters tirana soarte,
S'a stîns pentru pururea suspinul dureros.
10. Surori nu plîngeți frați, căci ei ve liberară
De turmele rebele, al căror scop au fost:
Să taie tot, să ardă cu furie tatară,
La prunci, femei, fetițe, să nu dea adăpost.
11. Copile rușinoase, voi plîngeți cu durere
Pre-amanții, cari în lupte cu gloriî au cădut!
Dar' nu știți, că-a lor inimî juraseră 'n tăcere,
A fi eroi prin moarte, iar' nu slavî, ca'n trecut!
12. Durmiți, durmiți în pace, voinici feciori de munte
Înalți ca bradul, viteji, cu brațe de eroi,
Dedați din tinerețe a merge tot în frunte,
A nu ști de pericol, de moarte și nevoi!
13. Iar' voi plîntuțe crude ce-acum pășiți în lume,
Păstrați cu reverință acest act omenos,
Săpînd profund în inimî al bravilor frați nume,
Ce sângele-și vărsară în câmpul — glorios!

A. Mureșan.

Motivul acestei poezii e: glorificarea credinței Românului pentru *patrie* și *tron* și admirarea vitejiei celor căzuți în războiul civil dela 1848—49. Întru pomenirea acestora în românii din Brașov un părăstas solemn la 1850. Acest fapt dă ocaziune poetului, să glorifice martirii români din acei ani, care au luptat și s'au jertfit pentru cea mai sfântă cauză a unui popor. Poetul le admiră vitejia și glorifică credința lor pentru patrie și „Augustul-Împărat”. Înșiră apoi vre-o câțiva cu numele, iar în fața acestor virtuți strămoșești adânc pătruns esclamă:

„Și până când națiunea-î provădută

„Cu stâlpi așa gigantiști, nu-î pasă de nevoi!”

Se adresează apoi către umbrele glorioase ale trecutului, un *Mircea*, un *Stefan* cel mare, ș. a., ca să inspire putere și credință în viitor. În sfârșit îndeamnă mamele, frații și surorile, să nu plângă pe cei ce cu glorie au murit pentru binele țării, și pentru desrobirea neamului lor; ei cu reverință să păstreze adânc în inimile lor numele acestor bavi fii și frați.

Precum vedem în aceasta poezie poetul vorbește despre *croism*, despre *vitejie*, una dintre cele mai însemnate virtuți cetățenești. Vedem, că sentimentele poetului sunt puternice, pline de vigoare. Sufletul lui se avântă cu stăruință; ideile iau un sbor înalt, turnate fiind într'o limbă vigoroasă și bogată în frumseți.

Observăm în sfârșit, că poetul nu se mărginește la singuratece persoane istorice, ci cuprinde în cântul seu evenimente ce privesc o țară întreagă, o națiune întreagă.

Asemenea inspirație puternică observăm și în cele două poezii premergătoare: „Mărirea strămoșilor” și „La lampa mea.” Toate se disting prin mărirea cugetărilor ce exprimă și prin tendința de a înălța inimile.

Asemenea poezii se numesc: *ode* (din grecesce *ode* = cântec).

Oda prin urmare, e o poezie de inspirație puternică și avânt înalt, în care se exprimă lucruri mărețe, grandioase de interes general, într'un limbaj viu și plin de putere cu scop de a 'nsufleși și entusiasma.

Oda se numește *imn*, când se adresează către Dumnezeu, cum sunt cele ce urmează.

c) Imnul.

Dumnezeul nostru.

<p>1. Lăudați-l! că e mare,
Dumnezeu!
Ce-a păzit cu mână tare,
Pre Român, poporul seu.</p> <p>2. El din veci ne-a fost părinte
Și stăpân;
Nici de astăzi înainte,
N'o să uite pre Român.</p> <p>3. Mare e a lui putere,
Și va fi,
Și de câte ori vom cere
Să ne-ajute, va veni.</p> <p>4. Avem seculi mărturie,
C'al seu scut,
Apărându-ne 'n urgie
Printre valuri ne-a trecut.</p> <p>5. Când veneau gloate barbare
Preste noi,
Dumnezeul nostru mare,
Ne da brațe de eroi.</p> <p>6. Și ne-a scris pe sânta-i cruce:
„Biruiți!
Și ori unde ve veți duce,
Lauri să grămădiți“!</p> | <p>7. Și ne-a dat apoi cercări,
S'arătăm,
Că și'n jugul apăsării
Al seu nume-l adorăm...</p> <p>8. Când purtam în grea robie,
Lanțul greu;
Noi credeam în bărbăție,
Și'ntr'al nostru Dumnezeu.</p> <p>9. L'am chemat să ne ridice,
Ș'a venit;
Și din lanțuri inimice,
Brațele ne-a despletit.</p> <p>10. El ne-a dus la libertate,
Și la drept;
Și sub seutu-i vom combate
Cu credința lui în pept.</p> <p>11. Lăudați-l! că e mare,
Dumnezeu,
Ce-a păzit cu mână tare,
Pre Român, poporul seu.</p> <p>12. El ne-a fost din veci Părinte,
Și stăpân;
Nici de astăzi înainte,
N'o să uite pre Român.</p> |
|---|---|

I. Lăpădat.

Imn poporal.

<p>1. Doamne ține și protege
Patria și pre-împărat!
Ca umbră de sânta lege,
Să ne reagă luminat!
Strămoșasca lui cunună
De dușmani s'o apărăm,
Și eu tronu-i dimpreună,
Soartea Patrii s'o 'nălțăm!</p> | <p>2. Pentru drept și datorință
S'avem simț bun și curat,
Și cerând o trebuință,
A-ne bate pentru stat,
Să pășim cu energie,
Oferind sânge și stări,
Pentru-a noastră 'mpărăție,
Pentru-a patrii ușurări!</p> |
|---|---|

3. Cetățeanul blând s'e-și strîngă
 Din silință-al seu venit;
 Arta și știința 'nvingă,
 Apărate de spirit;
 Verse cerul dar spre țară,
 Și cu daru-î și măriri,
 Ca ș'un soare 'n primăvară
 Viiei patrii fericiri!
4. Dați, să fim într'o simțire,
 Toți la un scop alergând,
 Dulcea Patrii fericire
 Dimpreună 'naintînd!
 Dați din inimă frățască,
 Să dorim neîncetat,
 Țara noastră s'nflorească
 Sub Augustul împărat!*)

Trad. A. Mureșan.

Imn religios.

1. Etern, Atotputernic, o! Creator sublim,
 Tu ce dai lumii viață și omului cuvînt,
 În tine crede, speră întreaga Romînire . . .
 Glorie ție'n ceruri, glorie pe pămînt!
2. Sub ochii tăi în lume lungi valuri de-omenire,
 Pe marca vecinicieî dispar ca nori în vînt,
 Și'n clipa lor de viață trecînd strigă'n uimire:
 Glorie ție'n ceruri, glorie pe pămînt!
3. Tu din sămînța mică înalți stejarul mare,
 Tu junelor popoare dai un măreț avînt,
 Tu'n inimile noastre ai sacre, vii altare,
 Glorie ție'n ceruri, glorie pe pămînt!
4. În tine-î viitorul, trecutul și prezentul!
 Tu duci la nemurire prin tainicul mormînt
 Și numele-ți cu stele lumină firmamentul.
 Glorie ție'n ceruri, glorie pe pămînt!

*) Imnul casei noastre domnitoare. Când s'a făcut traducerea (1854),
 Maiestatea Sa Preagrușosul nostru Monarch, nu era încă încoronat de Rege
 al Ungariei. Aceasta a urmat, precum știm, la 1867.

5. Etern, Atotputernic, o! Creator sublim,
 Tu ce dai lumii viață și omului cuvânt,
 Fă'n lume să străluce iubita Românie...
 Glorie ție'n ceruri, glorie pe pământ!

V. Alexandri.

Invocare.

1. Părinte al popoarelor	2. O! Tu al sorților stăpân
Drept jude al resboaielor!	Ajută neamului român
Tu, care vecinic ai iubit	Prin sânge și prin vitejie
Pe toți acei ce-au suferit.	Prin cruntul foc de bătlie
Părinte, nu lăsa să peară	Să-și cucerească dreptul sfânt
A noastră asuprită țară	De-a trăi pe-acest pământ
Ce-a 'ndurat atâta chin	Printre popoare — ca popor,
Dela păgân, dela străin.	Pe soartea sa poruncitor.

I. Nenișcu.

În poeziile aceste (Dumnezeul nostru, Imn popular, Imn religios și Invocare), ca și în *ode*, aflăm idei mărețe, inspirație puternică și preste tot gândiri înalte, exprimate într'un ton sărbătorec cu avânt *maiestros*. Dar aflăm și ceva deosebit, anume, că 'n fie-care poetul cu nestrămutată credință se adresează către Dumnezeu, implorându-i ajutorul și scutul sau prea 'nalt pentru anumite scopuri. Cuprinsul lor, prin urmare, transpiră de sentimentul pietății. Asemenea ode se numesc *imnuri*.

Imnul deci, e o *odă sacră*, prin care poetul se adresează către Dumnezeire, dela care atârnăm toți, cerându-i scutul și ajutorul pentru anumite scopuri nobile, sau mulțămindu-i pentru binele primit.

Asemenea imnuri sunt și psalmii prorocului David, ce-i adresează lui Iehova, drept rugăciuni ferbinți, ca se-l apere de dușmanii ce se scoală asupra lui și de vicleșugul rătăcioșilor. D. c.:

Cătră tine Doamne strig, Dumnezeul meu, nu tăcea de mine.

Cu cei păcătoși nu me socoti pre mine, și cu cei ce lucrează strîmbătate să nu me perzi. Cu cei ce grăesc pace cătră vecinii sei, iară cele rele în inimile lor.

Dă-le lor Doamne după lucrurile lor, și după vicleșugul inimii lor. (Ps. 23).

Graiurile mele ascultă-le Doamne, înțelege strigarea mea; căci s'au înmulțit cei ce me năcăjese și mulți se scoală asupra mea.

Mulți ție sufletului meu: nu este mântuirea lui întru Dumnezeuul lui.

Iară tu Doamne sprijinatorul meu ești, mărirea mea, și cea ce înalță capul meu.

Nu me voiu teme de miș de popoare, cari împrejur me împresoară, scoală Doamne, mântuește-me Dumnezeuul meu.

Că tu ai bătut pre toți cei ce-mi vrășmășesc mie îndeșert, dinții păcătoșilor ai zdrobit.

A Domnului este mântuirea, și preste poporul teu binecuvântarea ta. (Ps. 3).

d) Elegia.

Glas din stele.

1. În jalea care te cuprinde,
În doliu-ți amar,
Când noaptea candelă aprinde
Pe-al cerului altar,
O! mamă scumpă 'ți-adă aminte
Cum îți cercam cu rugămintă
Să-mi dai steluțele din cer
Clipinde prin eter.
2. Ades pe când eram cu tine,
Culcată pe-al teu sin,
Priveam acele focuri line
Din spațiul senin.
Steluță vie ca și ele,
În nostalgia mea de stele
Simțiam un dor nemărginit
De sbor, de pribegit.
3. Sburat'am din brațele tale
C'un zimbet virginal,
Lăsând pe-a veciniei cale
O rață de opal,
Lăsând pe marmură al meu nume,
Și 'n inimă lacrimă, și în lume
Ca un parfum de trandafir,
Un dulce suvenir.

4. O! dragi părinți, iubită țară,
 Voi care me jăliți
 Gândiți-ve că 'n primăvară,
 Când pomi-'s înfloriți,
 Cerul atrage și repune
 De pre pământ ori ce minune
 Arom de flori, dulci armonii
 Și fluturi și copii!
5. Tot ce-ți frumos, tot ce inspiră
 Un farmec răpitor
 A se 'nălța la cer aspiră,
 În raiu încântător.
 Iubire, geniu, inocență
 S'adună lângă providență,
 Ca rațele care cu drag
 În soare se retrag.
6. O! mamă, ânger de iubire
 Remasă pe pământ!
 Îndreaptă sus a ta privire
 La stele unde sunt:
 Aci cu corul blând de îngeri
 A mamelor duioase plângeri
 Compun un imn dumnezeesc
 Părintelui cerese.
7. Iar eu în zori și 'n meș de noapte
 Dispar misterios
 Și vin cu iubitoare șoapte
 Să te îngân duios,
 În raiu domnesce-eterul bine!
 Dar raiul meu e lângă tine
 Și lângă tine, scump odor,
 Ferice me cobor.
8. Copilul ce se stinge 'n floare
 E mistic curcubeu
 Ce leagă strâns pământ cu soare
 Și om cu Dumnezeu.
 Ah! fericirea mea e mare
 Căci am acum spre adorare,
 Un Dumnezeu în cerul sfânt
 Și altul pe pământ!

V. Alexandri.

În memoria princesei Maria, unica fiică a Augustei scriitoare Carmen-Sylva (Regina României), ce a reposat în frageda-î copilărie (1874), — compune Alexandri acest cântec dureros.

Maria.

1. Pe 'nalta stâncă se ridică
O cruce neagră, semn cumplit,
C'aiei în zilele trecute,
O viață tristă s'a slîrșit.
2. Pe cruce-î scris numai un nume,
„Maria“, par'că pe pămînt,
Nimica n'ar putea să spue,
Mai multă jale 'ntr'un cuvînt.
3. Pe lângă dînsa crește-o floare,
De soiu străin, necunoscut,
Și cine-acolo a sîmînat'o,
De nimenea nu s'a vîdut.
4. Ea răsărise peste noapte,
Și ca din apă tot crește,
Păn'ce cu crengile-î spinoase,
Întreaga cruce-o încunjura.
5. Când primăvar' apoi venise,
Când frunzele au înverzit,
Atunci pe crengile-î selbaticî,
O floare roșă-a înflorit.
6. O floare roșă ca o flamă,
Ce drept spre ceriu se ridică,
Pe dînsa, roua dimineții,
Ca lacrimi tainici, strălucea.

Matilda Cugler-Poni.

Umbrei Soru-meî Caterina.

1. Dragă sorioară, te ducî și nici odată
Nu ne vom mai vedé!
Nici plîns, nici rugăciune, pe moartea ne'impăcată
Nu putu s'o îmblîndască, o, sorioara mea.

2. Copiii tăi se miră de palidele-ți fețe;
Te rog să te deșteptîi,
Și mîna ta e rece, nu poate să resfețe
Cosița lor bălae, o, dragălași băieți!
3. De când aceeași moarte cu aceeași nepăsare,
Pe soțul teu lovi,
Pe viața ta s'ntinsă o noapte de 'ntristare;
Creduși o datorie a nu mai viețui!
4. Aceasta e durerea sub care viața plină
De griji, s'a abătut!
Durere fără nume, și rară, și sublimă,
Și deamnă d'alte timpuri ce'n lume au trecut!
5. Ah! tineră în lume, tu n'ai avut junie!
Bogată, n'ai eules
Pe sinul vieții tale o ȃi de bucurie!
Voi! să mori și nimeni, vai! nu te-a înțeles!
6. Tu vrei să mori? dar' locul ce lași deșert în casă,
Cu ce-ai înlocuit!
Tristeța cu-ochi 'n lacrimi s'așcadă l'a ta masă
Și pentru totdeauna ea pare c'a venit!
7. Simt viața jumătate de umbră coperită!
Ea poate-a mai zimbi:
Uitarea s'nvêlcească ființa ta iubită;
Dar' plină fericire eu nu mai pot simți.

D. Bolintinean.

Steluța.

1. Tu care ești perdută în neagra vecinicie,
Ste! dulce și iubită a sufletului meu!
Și care odinioară luceai atât de vie
Pe cînd eram în lume tu singură și eu!
2. O! blîndă, mult duioasă și tainică lumină!
În veci printre steluțe te cî! al meu dor,
Ș'adeseori la tine, cînd noaptea e sîenină,
Pe plaiul nemurirei s' nălț! c'un lung sbor.
3. Trecut-au ani de lacrimi, și mulți vor trece încă
Din oara de urgie în care te-am pierdut!
Și doru-mi nu s'alină, și jalea mea adîncă
Ca trista vecinicie e fără de trecut!

4. Plăceri ale iubirei, plăceri încântătoare!
Simțiri! mărețe visuri de falnic viitor!
V'ați stins într'o clipă ca stele trecătoare
Ce las' un întunerec adânc în urma lor.
5. V'ați stins! și de atunce în cruda-mă rătăcire
N'am altă mângăere mai vie pe pământ
Decât să 'nalț la tine duioasa mea gândire,
Steluță zimbitoare dincolo de mormânt!
6. Căci mult, ah! mult în viață cu te-am iubit pe tine
O! dulce desmierdare a sufletului meu!
Și multă fericire ai revărsat în mine
Pe când eram în lume tu singură și eu!
7. Frumoasă îngerelă cu albe aripioare!
Precum un vis de aur în viață-mă ai lucit,
Și în ceruri cu grăbire, ca un parfum de floare,
Te-ai dus, lăsându-mă numai un suvenir iubit.
8. Un suvenir, comoară de visuri fericite,
De scumpe, și ferbinte, și dulce sărutări,
De zile luminoase și îndumnețite,
De nopți Venețiane și pline de 'ncântări.
9. Un suvenir poetic, corona vieții mele,
Ce mângăe și 'nvie duioasă-inima mea,
Și care se unesce cu harfele din stele
Când me închin la tine, o! dragă, lină stea!
10. Tu dar' ce prin iubire, la a iubirei soare,
Ai deșteptat în mine poetice simțiri,
Primesce 'n altă lume aceste lăcrimioare
Ca un răsunet dulce de-a noastre dulci iubiri!

V. Alexandri.

Lăcrimioare.

1. Multe flori lucesc în lume,
Multe flori mirositoare!
Dar' ca voi, mici lăcrimioare,
N'are'n lume nici o floare
Miros dulce, dulce nume!

2. Voi sunteți lacrimi de îngeri
Pe pământ din cer picate,
Când, prin stele legănate,
A lor suflete curate
Sbor versând duioase plângeri.
3. Sunteți fragede și albe
Ca iubita vieții mele
Cu voi, scumpe strugurele
Albe mărgăritărele,
Primăvara 'și face salbe.
4. Dar' deodată ventul rece
Fără vreme vă cosesce!*)
Astfel soartea crunt răpesece
'Tot ce 'n lume ne zimbesce
Floarea pere, viața trece!

V. Alexandri.

Stelele.

- 1 Stând amărât și dus pe gânduri
Privesc la instelatul cer,
Și văd cum se desprind tot rînduri
Frumoase stele și tot per.
Iar cerul cată-'n urma lor
Cu ochiu nesimțitor.
2. Ah până ađi inima-mă plînge
După o stea ce am avut;
Numai cînd luna se va stînge
Va perde cerul ce-am pierdut.
Atunci ar plînge mult și greu
Ar plînge cum plîng eu.

I. Nenițescu.

Orfana din Munți.

1. Mai este oare'n lume,	2. Repus de o durere,
Ființă, cum sînt eu,	Ce'l roade în ascuns,
Un suflet fără nume,	Lipsit de mîngăere,
Uitat de Dumnezeu?	În starea ce-a ajuns?

*) Alusiune la mircasa lui reposită în primăvara vieții, căreia 'i-a dedicat și „*Steluța*”.

3. Se vesteşcesce-o floare,
Când n'are nutremânt,
Căldură dela soare,
Suc dulce din pământ.
4. Când pui'-şi perd şi mamă
Şi tată, golăşei,
Nu'i bagă nime'n samă,
Şi per ca vai de ei!
5. Aceasta-i ş'a mea soarte,
Să plâng pân' la delir
In urmă să strig: „moarte,
Ia'mi al vieţii fir!“
6. Cersşesce orbu'n piaţă,
Şi nu'l poţi defăima;
Căci misera-şi viaţă
Cu ce-şi-ar mai serva?
7. Dar' mic-mi e ruşine,
Având trup sănătos,
Să cer la om, ce vine
Pe drum, în sus şi'n jos.
8. Aveam şi eu odată
In lume partea mea,
Aveam un dulce tată,
Ce pânea'mi aducea.
9. Aveam ş'o mamă bună,
Ce blând mă învăţa,
Cum fia işi adună
Virtuţi pe calca sa.
10. Trăiam în reslăţare,
Căci lipsa n'o sciam;
De dîle cu-întristare
Idec nu aveam.
11. Dar' iată-and odată
Un bucium resunând,
Şi spada sângerată,
Prin munţi o ved purtând?
12. „Să iasă mic şi mare,^c
Striga mai mulţi argaţi,
„Spre-a patriei scăpare,
Căci munţi-'s atăcaţi!“
13. În munţi e libertate:
Căci aborîi cei rei
Din gropi, nu pot străbate
Prin aer, sus la ei.
14. De iubirea cea ferbinte
De patrie, mişcat,
Aleargă-al meu părinte
Să luptă, înarmat.
15. Când lupta-i pentru casă,
Familie ş'averi,
De foc şi fer nu-ţi pasă,
Te baţi, d'ai şei, că perî.
16. Ca lei s'aruncară
Muntenii pe duşman,
C'o bărbăţie rară,
Născută în Roman.
17. Dar' bunul meu părinte,
In frunte sângerat,
Din lupta cea ferbinte,
Cu dîle n'a scăpat.
18. Iar' mama ca muiere,
Cădu de loc la pat,
Şi din aceea durere,
In scurt a reposat.
19. In oarele din urmă,
Vedînd, că suflă greu,
Şi graiul i-se curmă,
M'a strîns la peptul seu.
20. Şi, căci eram mai mare,
Pe fraţi'mi mititei
Mi'i dă prin sărutare,
Să port grijă de ei.

21. Nu este dar' în lume
Ființă cum sunt eu,
Un suflet fără nume,
Uitat de Dumnezeu;

22. Repus de o durere,
Ce-l roade în ascuns,
Lipsit de mângăiere
În starea ce-a ajuns!

A. Mureșan.

Orfanii.

1. Cu frații sei pleacă orfina copilă,
De-alungul pe strade, se ceară de milă;
Că n'are nici rude și n'are cămin,
Averea ei toată e lungu-i suspin.
2. Și plâng frățiorii și cer de mâncare;
Ea fruntea 'ș-o pleacă la praguri avare;
Dar toți o alungă și toți o hulesc —
Și lacrimi părăfe din ochii-i pornesc.
3. Iar' sara, când omul dorește odihnă,
Când somnul și pacea năcazură alină,
Și dorm fără grijă sêrac și avut,
Orfanii n'au pernă și n'au așternut.
4. Și plâng frățiorii și cer să se culce,
Să-și mângăie somnul c'o liniște dulce;
Copila se roagă la poarte bătând,
Dar' câni o latră și fuge plângând.
5. Atunci părăsita aduce-și aminte,
Asilul se-și caute prin jalnici morminte,
Și drept la mormîntul părinților ei
Conduce pe frații sermanii mitutei.
6. Așa le grăesce cu voce uimită:
„Aici doarme Tata și Mama iubită;
Și noi lângă dînșii aci să dormim,
Iar' mâne pe strade din nou se cerșim.“
7. Cu unul de-oparte, cu altul de altă,
Se culcă fetița pe movila 'naltă . . .
Când zorile dalbe sosesc rumenind,
Pe trei reci cadavre se varsă jălind.

I. Lăpădat.

Pe Malul Mării.

1. În ceasul trist de noapte când apriga furtună
Pe marea tulburată săltând din val în val,
Se 'nalță, se lătește și vijie și tună
Sdrobindu-se de mal;
 2. Atunci când spaima crudă fiori suflă prin lume,
Când tunetul se poartă vîind din loc în loc,
Când marea freamătă s'acopere de spume
Și norii ea talazuri arunc spume de foc;
 3. Îmi place a sta singur pe-o stîncă dărîmată,
S'aud pe maluri vîntul cu groază șuerînd,
Să ved pe 'ntinsul negru furtuna 'ntăritată
Și cerul fulgerînd.
 4. Căci inima mea astfel de jale e muncită
Și plînge cu durere, la tine când gîndesc,
O! maică, înger dulce! o! maica mea iubită!
Tu ce-ai sburat din brațe-mi în leagănul cerese!
 5. Perdut în întunerec sub cerul fără stele,
Lipsit de-a ta ființă ce zace în mormînt,
Eu vîd în nori, în valuri, icoana vieții mele
Și gem cu-a nopții vînt!
 6. Ah! mult amar e ceasul când dorul ce jăleşce,
Cătînd în vremi trecute un suvenir slăvit,
Se 'mpedecă în sboru'i și cade, se lovesce
De peatra mormîntală a celor ce-am iubit!
- *
7. Cu-a sale pânzi umflate o mică luntreșoară
Pe luciul viu a mării de vînt se îngâna,
Și sub un cer albastru, ca lebăda ușoară,
Afi lin se legăna.
 8. Iar' vîntul crunt de-odată suflînd cu vijelie
Schimbă a mării față în munți îngrozitori;
Ș'acum sermana luntre pe 'ntinderea pustie
Sdrobită, se zăresce la fulgeri trecători!

V. Alexandri.

La 1846, compune Alexandri aceasta poezie, pe insula Prinkipo, unde căutase alinare în nemângăiata sa durere pentru pierderea Maicei sale, pe care el o iubia atât de ferbinte.

Sonet.

1. Dar nu'nțelegi, că e cu neputință
O clipă să mai gust din cele duse?...
E farmecul durerilor răpuse,
Din precăjmă 'mă fugi, deșartă năzuință!
2. Astâmpără-te dor de vremi apuse,
Prilej de nesfârșită suferință!...
S'a stins, cum nici n'ar fi avut ființă,
Frumosul vis, ce-atât de drag îmi fuse!
3. Uitare vin cu liniștea ta dulce,
Zi gândului că'i ceasul s'e culce:
E noapte, stinge lampa amintirii;
4. Lumina'i bate'n criptă de morminte,
Întunec'o, s'adorm de-aci 'nainte,
C'am zis de mult adio fericirii!

Al. Vlahuță.

Emmi.

1. Când glasul Provedinței te-a rechemat în ceruri
Ca se măresci podoaba cereseilor misteruri,
2. O! fiică a Moldovei! o! suflet îngeresc!
O! floare trecătoare pe plaiul pământesc!
3. În oara de pe urmă a viețuirii tale,
În mijlocul acelor ce te plângeau cu jale.
4. Tu blândă, radioasă, cu zimbetul senin,
Primblând asupra lumii un ochiu frumos și lin,
5. Ai dis: „Eu plec, adio, pe calea veciniei,
„Dar vreau a fi cântată în limba armoniei.“
6. Ș'atunci, pe pragul morții, la mine ai gândit,
La mine, ce duc jale acelor ce-au murit!..*)
7. O! dar, voi spune lumii cât fost-ai de frumoasă,
Iubită iubitoare și dulce și duioasă!

*) Înțelege poetul moartea Maicei și Miresei sale.

8. Ce inimă 'ngercască bătea în sinul teu!
Cum alinaî cu'n zimbet amarul cel mai greu!
9. Cum dulcea ta privire era încântătoare
Ca'n viforile iernei o ăi de dulce soare,
10. Și lumea va 'nțelege că tu spre cerul sfînt
De mult eraî menită să sbori de pe pămînt!
11. O! soartă, lege crudă! o! taină 'ngrozitoare!
De ce lumina pere? de ce copilul moare?
12. De ce în omenire așa multe jăliri,
Ș'așa de trecătoare, de scurte fericiri?
13. De ce să cadă crinul în zarca dimineții?
De ce se moară Emmi în floarea tinereții?
14. Lipsia Dumnezeu oare de îngeri lucitori?
Lipsia cerul de rațe, de stele și de flori?
15. Nu! însă tu, drag înger aveai nalta menire
S'arēî că trista moarte e pas la nemurire.
16. Că'n oara de pe urmă un suflet îndeit
Privesce fără spaimă l'al vieții asfințit,
17. Și că o frunte albă păstrează, ca în viață,
Frumuseța-î răpitoare chiar sub a morții ghiață...
18. O! fică a Moldovei! trecut-ai ca un vis,
Și raiul nemurirei în sinu-î te-a închis;
19. Dar câte flori frumoase rēsar pe-a noastră cale,
Ne amintesc de tine și ne cuprind de jale!
20. Și câte păserele cu dulce glasul lor
Șoptesc de blānda Emmi și ne pătrund de dor!

V. Alexandri.

Emmi, fica principelui Moldovei Ghica, cānd zăcea pe patul morții (1846), a dorit să fie „cāntată în limba armoniei“. Spre acest scop fu învitat junele poet Alexandri. Înainte de a sosi el la palat, copila muri și 'n durerea lui amară i-a compus aceasta elegie duioasă.

O fată tinără pe patul morții.

1. Ca robul ce cântă amar în robie,
Cu lanțul de brațe, un aier duios, —
Ca râul ce geme de rea vijelie,
Pe patu-mi de moarte eu cânt dureros.
2. Un crin se usucă și'n laturi s'abate
Când ziua e rece și cerul în nori,
Când soarele-l arde, când vântul îl bate,
Când grindina cade torente pe flori;
3. Așa fir' de veste pe ȱilele mele
O soarte amară amar a bătut,
Și astfel, ca crinul de viscole rele,
Pe patu-mi de moarte de-odat'am căduť.
4. Abia 'n primăvară eu ȱilele mele
Plăpândă ca roua abia am ajuns;
Atuncea când cântă prin flori filomele,
O crudă durere adânc m'a pătruns.
5. Amară e moartea când omul e june,
Și ziua-i frumoasă, și traiul e lin,
Când pasărea cântă, când florile spune *)
Că viața e dulce și n'are suspin!
6. Să moară bătrînul ce fruntea înclină,
Ce plânge trecutul de anī obosit, —
Să moară și robul ce'n lanțuri suspină, —
Să moară tot omul cu suflet sdrobot!
7. Iar' eu, ca o floare ce nasce când ploauă,
Cresceam pe cunună să am desmerdări,
Și mie amorul cu buze de rouă
Cu inimă dulce îmi da sărutări,
8. Ca frunza ce cade pe toamnă când ninge
Suflată de vînturi aici pe pămînt,
Ah! juna mea viață acum se stînge
Și anī mei tineri apun în mormînt.

D. Bolintinean.

*) Licență poetică în favorul rimei.

A mele visuri...

1. A mele visuri risipite,
Ce'mî umplu inima de jale,
Le vîd în frunzele pălite
Și'n pustîirea de pe vale!
2. De-apururi sta-vor trocnite
Sub vremea, ce s'așterne 'n pale,
A mele visuri risipite,
Ce'mî umplu inima de jale!
3. Copac, când zile fericite
Îți vor întoarce iar din cale
Podoaba ramurilor tale,
În noapte-or sta mai adâncite
A mele visuri risipite!

Al. Vlahuță.

Ucigașul fără voie.

1. O temniță adîncă îmi e locuința:
Prin dese, prin negre zăbrele de fer
O rață perdută îmi spune ființa
Cerescului soare, sîninului cer.
2. Și frigul mă 'ngheață; e umed pămîntul;
De ziduri, de lanțuri eu sunt ocolit:
Aici suferința așteaptă mormîntul,
Căci legile lumii așa a voit.
3. Adus, ca o crudă, sălbatică fiară,
L'a temniței poartă nădejdea am lăsat,
Și simț chinuire atît mai amară
Cu cât a mea soartă cu n'am meritat.
4. O noapte fatală! o noapte cumplită!
Pe patu-mî de trudă durmiam obosit,
Era despre ȋiuă; soția-mî iubită
Ședea lângă mine... un vis, un vis cumplit!
5. Vădui — în bătrîne păduri depărtate
Părea că mă aflu; eram călător;
Dar calea perdusem; pe ramuri uscate
Cînta cucuveaua cu glas cobitor.

6. Copaciî în preajmă-mî părea, că'nviază:
Din toată tulpina un gemet ieşa:
Flămândă, cumplită, vedeam că-mî urmează
O ceată turbată de lupi, ce urla.
7. Şi eu fugeam iute, fugeam cu grăbire,
Dar locul sub mine de sânge 'nchegat,
Silinţele-mî zădarnici, punca 'mpotrivire;
D'o rece sudoare eram înundat.
8. Sufla un vînt iute, şi luna îngrozită
În spaţiuri vecinici trecea alergînd,
Cu stînzele-î raţe, cu faţa-î pălită
Întinse pustiiuri abia luminînd.
9. Apoi deodată în nori se ascunse,
Şi lipsa ei dete cumplitul semnal;
În spaima nespusă, ce atunci mă petrunse,
Vădîuiu trecînd moartea pe palidu-î cal.
10. Schelet d'altă lume, cu forme cumplite,
Rînjind, cătră mine privia neclintit:
În mîna-î uscată, în unghii ascuţite
Ținea o femeie . . . din capu-î zdrobit,
11. Muşca câte-odată, muşca cu turbare,
Şi creeri şi oase din gură-î cădea:
Uimit rămăsesem: la orî ce mişcare
Părea că ea rupe din inima mea.
12. Dar ceata de hiare o vîl . . . mă sosese . . .
Ferbintea-î suflare acum o simţiiu . . .
Mă plec, cat, şi mîna-mî grea peatră 'ntălnesc,
Curaj desnădejdea îmi dă, şi . . . isbiu.
13. Un ţipet s'aude . . . eu saiu în picioare,
Din somnu-mî de groază atunci deşteptat.
Soţia-mî lipsită d'a vieţii suflare
Zăcea . . . capu-î tinăr ora sfărîmat!
14. D'atunci zile multe şi nopţi osîndite
Pe fruntea-mî trecură! că nici am simţit
A lor osebite; vedenii cumplite
Şi ţipetu-acela în veci m'a 'nsoţit.

15. Răsună el scara, l' auđ dimineața,
Precum în minutul prin crimă 'nsemnat;
Și cū trăese încă! trăese, căci viața,
Amară pedeapsă, în dar mi s'a dat.
16. Ajei aștept vremea și ziua dorită;
Să vėđ dacă dreptul cerește împărat
Privesce la fapta-mi ce este cumpărită,
Sau numai la cuget ce este curat.

Gr. Alexandrescu.

La icoană.

Noaptea s'a lăsat pe vale și cătunu'i adormit.
În bordeiul sărac, la vatră, suflet trist și chinuit,
Fără somn, tînăra mamă copilașu'si ține 'n poală,
Și plângēnd, îl netezește pe obrazul arși de boală.
De cu sară mititelul încetase să mai țipe:
Se ducea, vėzēnd cu ochi, viața'i fărîmită'n clipe,
Peste ochiul marî și tulburî, cad pleoapele-obosite,
Somnu-l birue, — adoarme. Sufărî repeđi, ca gonite
De al morții frig, din urmă, trec mai slabe, mai curmate...
Ea tresare; — cum le-ascultă, șir de fulgeri 'i străbate
Întunericul din suflet. — Pe păreți, în besna rece,
Fălfăind ca o aripă, para focului se trece. —

Iat'o scoborînd la vale, galbenă și istovită,
Cu odorul strîns la sînu'i; cu privirea ațîntită
Spre biserica cu Sfînta, ca 'și silește 'necetu'i pas. —
De trei nopți și două zile bate drum făr' de popas; —
Ș'ar fi ocolit pămîntul făr' a se simți trudită:
Ea credea profund, orbește... Mare și ne 'nchipuită
E credința, ce 'ntr'un suflet înopțat și trist începe!...

— Nu se poate făcătoarea de minuni să nu mi-l scape,
Își zicea mereu în gîndu'i, — inimă de peatră fie,
Ș'ancă s'ar sdrobi de milă. — Toată jalea mea pustie
Mi-oiu prefăce-o 'n rugăciune la picioarele Prea-Sfîntei;
Ș'în cucernică 'nchinare, și plângēnd sta-voiu 'naintu-i,
Pân-ce l'oiu vedea, din somnu'i, ochiul marî blînd deschizēndu'si,
Zîmbitor cătînd spre mine, și mînuțele tînzēndu'si...
Eu atîta am pe lume, — pe cînd ceru-i plin de ângeri! —

.

Blândă, cu Isus în brațe, din argint, Fecioara cată
Cu iubire spre spășita mamă, jos îngenunchiată:
Par'c'ascultă și 'nțelege...

„O îndură-te, — privește'l,
„Și din ochii tăi c'o rază de vicață încălzește'l!
„Căci tu știi ce farmec dulce'i s'e-ți lipești pruncu' de pept,
„Ațintit s'e-ți steie-asupra'i, și prin somn ochiul deștept,
„Și cum inima-ți tresare, c'un scâncit când el te cheamă
„S'e-l acoperi cu iubirea și cu paza ta de mamă.
„Vezi'l, tânjitor, cum doarme 'n frumusețea-i ângerească!
„Cum putere-ar fără dânsul mama lui să mai trăiască? ...
„Te îndură — din văpaia vieței tale dă-i viață,
„S'e-mi cuprindă iar grumazul cu micuțele lui brațe.
„Ca și mine strângi la peptu'și lumca'ntreagă'n fiul tău ...
„O de-a'și ști cu ce'ntunerec copere sufletul meu
„Ochiu'i stîns — și ce pustie 'mi-ar fi viața fără dînsul, —
„N'ai putea să stai, o clipă, rece, ascultându-mi plînsul!“ ...

Dar de-o-dată-'și rupse vorba — limba'i amuțise'n gură
Spre copil 'și-'ntoarse iute lacoma'i căutătură ...
Era mort. — Immărmurită, stătu drept, cu pruncu'n brațe,
Cu ochiū groaznic de mânie, ca privi icoana'n față ...
— „Cum? Tu n'ai simțit, Prea-Sfînto, milă de cumplita-mi jale?
„Eu, sărmana, plîng, cerșindu'și raza îndurării tale,
„Și tu, rece și cu pumnii înleștați mi'l dai vederii? ...
„Astfel înțelege cerul lacrima — limba durerii? —
„S'a sfârșit ori-ce nădejde! ... Și privirea ta de lemn
„Ațintită stete-asupra'mi, fără ca s'e-mi dea un semn
„C'a mea rugă'i ascultată și durerea mea'i crezută!....

„Ia'și și lutul... ca și dînsul împetrită ești și mută!“...
Și — c'un hohot lung — cadavrul îl aruncă'n fața Sfintei,
Care, huruind greoaie, la pămînt căzu 'nainte-i. —
Și durerea i se sparse 'n cruntă desnădăjduire, --
De mânie'i scapăr' ochii, — ca strigă în aiurire:
— „O, de sigur, n'ai fost mamă, și de porți un prunc la sîn,
„E-o minciună!... Ce smintită's unei scînduri s'e mă'nchin!
Și isbind icoana'n față cu piciorul, — „e-o minciună“ —
Mai răcni 'ntr'un rîs sîlbatic, și porni... Era nebună. —

Al. Vlahuță.

Ruinele Târgoviștei.

O ziduri întristate, o monument slăvit!
 În ce mărire naltă și voi ați strălucit,
 Pe când un soare dulce și mult mai fericit
 Își revărsa lumina p'acest pământ robit!
 Dar în sfârșit Saturn, cum i s'a dat de sus,
 În negura uitărei îndată v'a supus...
 Ce jale vă cuprinde! Cum totul v'a uit perit!
 Sub osândirea soartei de tot ați înegrit;
 Din slava strămoșască nimie nu v'a rămas;
 Ori unde nu se vede nici urma unui pas,
 Și'n vreme ce odată ori-care muritor
 Privia la voi cu rîvnă, cu ochii ațintitor,
 Acum de spaimă multă se trage înapoi
 Îndată ce privirea îi cade drept pe voi...
 Dar încă ziduri triste, aveți un ce plăcut,
 Când ochiul vă privesce în liniștit minut:
 De jale îl pătrundeți, de milă îl uimiți!
 Voi încă în ființă drept pildă ne slujiți
 Cum cele mai slăvite și cu temei de fer
 A omenirii fapte, din fața lumii per,
 Cum totul se repune cu arme îndărăt
 Pe aripile vremii de nu se mai arăt,
 Cum omul, cât se fie în toate sîvîșit,
 Pe negândite cade sau perez în sfârșit...
 Eu unul, în credință, mai mult mă mulțămesc
 A voastră dărâmare pe gânduri să privesc,
 Decât zidire 'naltă, decât palat frumos,
 Cu strălucire multă, dar fără de folos,
 Și'ntocmai cum păstorul ce umblă pre câmpii
 La adăpost aleargă, când vede vijeli,
 Așa și eu acum, în viscol de dureri,
 La voi, spre ușurință, cu triste vii părerii.
 Nici muscelor cântare, nici milă voiui din cer.
 O patrie a plînge cu multă jale cer!
 La voi, la voi nădejde eu am de ajutor.
 Voi sunteți, de cuvinte și de idei isvor.
 Când sgomotul de țău înceată peste tot,
 Când noaptea atmosfera întunecă de tot,

Când omul de neazuri, de trude ostenit,
 În liniștirea nopții se află adormit
 Eu nici atunci de gânduri odihnă neavând,
 La voi fără sfială vii singur lacrimând,
 Și de vederea voastră cea tristă 'nsuflețat,
 A voastră neagră soartă descoper ne'ncetat.
 Mă creș lângă mormîntul mării strămășesci
 Și simț o tânguire de lucruri omenesci,
 Și mi se pare încă, c'aud un jalnic glas
 Dicînd aceste vorbe: „Ce vai! aii mai rămas
 „Când cea mai tare slavă ca umbra a trecut,
 „Când duhul cel mai slobod cu dînsa a cădăt?”

Acest trist glas, ruine! pre mine m'a pătruns
 Și a huli vieța în stare m'a adus.

Deci primiți, ruine! pân'voi vedc pămînt,
 Să vii spre mîngăere, să plâng p'acest mormînt,
 Unde tiranul încă un pas n'a cutezat,
 Căci la vederea voastră se simte spăimîntat!

V. Cârlova.

Sonet.

1. S'a stins viața falnicei Veneții,
 N'auđi cîntări, nu veđi lumini de baluri;
 Pe scări de marmură, prin vechi portaluri
 Pătrunde luna, înălbind păreții.
2. Okeanos se plînge pe canaluri,
 El numa 'n veci c'n floarea tinereții,
 Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
 Isbesce 'n ziduri vechi, sunând din valuri.
3. Ca 'n țințirim tăcere c'n cetate.
 Preot remas din a vechimei ȝile
 San Marc sinistru miezul nopții bate
4. Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
 Rostesce lin în clipe cadentate:
 „Nu'nvie morții — e 'nzadar, copile!”

M. Eminescu.

În aceasta scurtă poezie (Sonet), ne presentă poetul falnica Veneție de odinioară într'un moment de decădінță. Ne presentă un tablou măreț în colorile cele mai vii.

Pare că vedem falnica Veneție din evul de mijloc. Un mare, nemăsurat oraș în tăcere adēncă, tăcere de mormīnt. Veneția cea puternică, unde ferbea odată viața, e moartă. Tăcerea adēncă e 'ntreruptă numai de plāngerile oceanului, care isbesce în zidurile vechi ale palatelor mute. E miezul nopții cānd palaturile de marmură stau ca vrājite sub lumina lunei; iar' canalurile, ce sunt în loc de uliți, nu dāu nici un semn de viață, nici o mișcare. De-odată tăcerea adēncă e întreruptă de sinistrul dangăt al clopotului, San-Marco bate miezul nopții*). Ș'acest glas de „preot din a vechimiei ȑile“

. cu graiul de Sibile,
Rostesce lin în elipe cadențate :
„Nu 'nvie morți — e 'nzadar, copile!“

Acest glas sinistru, care rostesce groaznica sentință a morții asupra Veneției, resumānd cu jale în mijlocul unei tăceri de țințirim se lătesce prin canaluri, pătrunde în palate, dā grozav aspect tabloului și ne face să simțim fiori, să ni-se ridice pērul. Cu atāta pătrundere exprimă poetul *tānguiri*le sale *duioase* asupra unui trecut falnic, dar' perdut pentru totdeauna, căci: „Nu 'nvie morți — e 'nzadar, copile!“

Acest glas *tānguios* îl aflăm și în celelalte poezii (p. 52—72). Poetul adeca, în durerea sa amară, plānge cu jale perderea Maicei sale („Pe malul mării“), a Mi-resei (Steluța), sau a Surorii sale, ș. a. Dar' durerea ce-l muncesce n'o exprimă cu putere vehementă, ci cu mulcomită liniște într'un ton dulce, mângāios. Căci furtuna,

*) Gherea, — Critice.

ce rumpe și strivesce totul, a trecut și durerea poetului s'a mai alinat, împăcându-se înăltva cu nemiloasa soarte. Astfel în *tânguirile sale duioase*, află și o rază de mângăere pentru rana sa sufletească. Așa d. e. Cârlova în plângerile sale duioase asupra gloriosului *trecut*, ce-l află inmormântat în „Ruinele Tîrgoviștei“ — dice :

Deci primiți, ruine! păn' voiu vedé pămînt,
Să viu spre mîngîiere, să plîng p'acest mormînt,
Unde tiranul încă un pas n'a cutezat,
Căci la vederea voastră se simte spăimîntat.

Sau Alexandri, în „Glas din Stele“, punînd în rostul gingașei copile, răpită dela sinul Mamei, — cuvintele :

Ah! fericirea mea e mare
Căci am acum spre adorare,
Un Dumnezeu în cerul sfînt
Și altul pe pămînt!

Precum vedem dar' aceste poesii, nu s'gudue, nu înalță inimile ca *oda*, ci le încinge de-o adîncă durere și duioșie, mîngăindu-se une-orî pe sine poetul în meditațiile sale tînguioase.

Asemenea poesii se numesc **elegii** (din grecesce : *elegos* = cântec tînguios, de jăluire).

Elegia deci e o poezie, prin care poetul exprimă *plângerile sale duioase*, între marginile unei liniște pătrun-
dătoare, asupra unor calamități sau nenorociri fatale ce au rănit adînc sufletul lui.

Acest *gen* poetic, e cultivat cu deosebit succes în literatura noastră. Mai ales prin : Alexandri, Eminescu, Bolintinean, Alexandrescu, Cârlova, ș. a. De asemenea în literatura poporală. Poate și din motivul, că *tonul elegiac*, corespunde mai nimerit posomorîtului nostru trecut istoric.

2. Lira didactică.

a) Epigrama.

Poesiile tractate pân' aci (Cântecul, Oda, Imnul și Elegia), toate-'și au *subiectul* din lăuntru sufletesc al poetului. Adeca: îndemnul la toate porcede din viața sufletească a poetului. Și în toate mai ales *sentimentul* poetului a dat *tonul* poeziei, a dominat *cuprinsul* lor. Din acest motiv, aceste poezii se și numesc: *lirice sentimentale*.

Dar' lăuntru nostru sufletesc, nu conține numai sentimente, ci și *gândiri*, *idei* de tot felul, din cari isvoresc altcum și *sentimentele*. Aceste de-asemena pot fi exprimate în poezie. D. e.

Amicie
Vielenie,
Resplătire
Nălucire.

*

Toți sunt răi și lumca-i sacă
Nu 'ncetezi a tot striga,
Vești cu *tine* de te 'mpacă
Și cu toți te-'i împăca.

*

1. De simți vre-o *lucurie* la nime să n'o spuî,
Ci cu lăcat de-aramă în sufletu-ți s'o 'nceuî;
Căci fără de păsare, de nu cu pismuire,
Privesc reaua lume înalta-ți fericire.
2. De simți vre-o *durere* tu iară să n'o spuî,
Ci tot așa puternic, în suflet s'o încuî;
Căci fără de 'ndurare, de nu cu mulțămire
Privesc reaua lume a ta nefericire.

I. Negruzzi.

Toți-'ți par că-s nătărăi, dar nu-i lucru de mirare
Căci galbine-i par toate celui cu gălbinare.

A. Crisoverghi.

Din modestie, se vede,
 Tot dicei că nu știi nimic;
 Tu o dicei far' a o crede,
 Eu o cred fără s'o dic.

Bălăcescu.

*

În iad, mai dăună-ți, câți-va răposați,
 Cari în viață treceau de învățați,
 Dăduseră jalbă, arătând că cer
 Să se pedeapsescă jupânul Volter, *)
 Pentru câte rele de dinșii vorbea,

Atunci când trăia.

„Domnilor, strigă Voltaire mănios,
 Jalba ce ați dat este de prisos;
 Ce pedeapsă-mi vreți? ce rău îmi doriți?
 Eu ve socoteam destul mulțumiți,
 Când în Bucuresci, după cum v'am spus,
 Doi vrăjmași ai mei ști-ți cum m'au tradus.“

Gr. Alexandrescu.

Guralivul.

1. Ceî ce au gura prea mare,
 Nu da mult pe-a lor cuvinte.
 Cel ce-'și laud' a lui fapte,
 Nu-l crede; se ști, că minte.

2. Gâsca sbiară, de se 'nalță
 Numa-un cot dela pământ;
 Vulturul însă 'n tăcere
 Shoară pân' la cerul sfânt.

P. Dulfu.

*

Că nu-și păzesc slujba lui,
 Natura-i vinovată;
 'Ș-ar bate capul, bietul om,
 Dar n'are ce să-și bată.

A. C. Cuza.

Unul profesor de botanică.

De-acesta nu ve puteți plânge
 Că n'are fond sau că-i e lene,
 Că toată ziua bate câmpii
 Și capu-i plin de burucene.

*) Voltaire, un renumit scriitor francez (1694—1778).

La mine . . .

La mine idea-i săracă
 Și forma e mică,
 Dar alții scriu sute de versuri
 Și nu spun nimică.

A. C. Cuza.

*

Poet pierdut în visuri, iubind fără speranță,
 Te pleacă umilit,
 Căci: cântul teu de flacări cu *inima-i de ghiuță*
 Nu poate fi unit!

Gorschy.

Mama.

Erau trei sărmanii: doi copii și o mamă,
 Și pâine! . . . un singur codru într'o mahramă,
 Mama-l frânse 'n două și dete pe rînd
 La fiește-care câte-o pârteacă.
 — „Mamă! atunci copii dîseră plîngînd:
 „Ție ce-ți rămîne?“ — „Voi“ — răspunse ea.

Depărățian.

*

Urmașilor mei Văcăresci
 Las voaue moștenire,
 Crescerea limbei românești
 Și-a patriei iubire! *)

Văcărescu.

*

Să-ți dau gândurile mele,
 Dorul meu se ți-l dau ție,
 Crede-me, că toată elipa
 Ți-ar părea o vecinicie.

*

De-aș pune 'n foc scrisoarea ta,
 Nu-î vorbă de 'ndoială
 Și el, de-așa receală,
 Ca mine-ar îngheța.

Lucrețiu Suciu.

*

În moarte nu toți murim
 Cum în traiu nu toți trăim;
 De vreți morți să nu muriți
 Cătați vii ca să trăiți.

I. Nenițescu.

*) Testamentul poetului I. Văcărescu „Urmașilor săi Văcăresci“.

Cel ce pentru lege, pentru țară moare,
Își privește moartea ca o sărbătoare.

D. Bolintinean.

Epigrame. Asămănând poesioarele aceste (p. 76.—78) cu poeziile *lirice sentimentale*, aflăm că se deosebesc de acele în mai multe privințe. Întâi că acestea nu exprimă *sentimentele* poetului, ci *păreră* sau *judecata* lui asupra unor lucruri din viață. Așa d. e. „Când simți vre-o bucurie...” de Negruzzi ș. a., exprimă un *sfat bun*; iar altele exprimă câte-o *persiflare* sau *sbiciuire*, față de unele *scăderi* ori *patimi* uricioase. De altă parte apoi, în ce privește predarea, sunt *scurte*, spre încheere cu o grabnică întorsătură a cugetării de obicei *sbiciuitoare*. Asemenea poezii se numesc: *epigrame*.

Epigrama deci e o poezie, prin care se exprimă vre-o idee sau judecată, cât se poate *pe scurt* și adese-ori în mod *sbiciuitor*.

Între epigramele înșirate mai sus, unele sunt de cuprins *serios*, altele *glumele* și *satirice*. Cele dintâi le-au cultivat mai ales Grecii, iar' cele din urmă Romanii. Din aceasta cauză unii le și numesc după numele acestor popoare: *grecesci* sau *romani*, după cum sunt serioase ori satirice.

Grecii au cultivat întâia-dată epigramele. Ei adevărat obișnuiau a face anumite inscripții pe obiectele închinare Zeilor lor. Căci inscripții, din cauza îngustimei spațiului, trebuiau se fie scurte, dar cuprindătoare. Dela acest obicei, au ramas cu timpul *epigramele*.

Epigramele de cuprins *serios*, cari în linia primă ne dau vre-o învățătură sau sfat bun pentru viață, se numesc și *gnome* (din grecesce = învățătură).

Între *epigrame* se pot socoti și multele proverbe române, în deosebi cele *rimate*, dovada cea mai vie despre adâncă cuminție a Românului.

b) Poesia didactică.

Glossa.

1. *Vremea trece, vremea vine
Toate-s vechi și noue toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te 'ntreabă și socoate.
Nu spera și nu ai teamă:
Ce e val, ca valul trece;
De te 'ndeamnă, de te chiamă,
Tu rămâi la toate rece.*
2. *Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe;
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte?
Tu așează-te de-o parte
Regăsindu-te pe tine,
Când eu sgomote deșarte
Vremea trece, vremea vine.*
3. *Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn' a gândirii
În spre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate:
Pentru cine o cunoaște,
Toate-s vechi și noue toate.*
4. *Privitor ca la teatru
Tu în lume să te 'nchipui:
Joace unul și pe patru,
Totuși tu găci-vei chipu-i.
Și de plânge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și 'nțelegi în a lor artă,
Ce e rău și ce e bine.*
5. *Viitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe,
Vede 'n capăt începutul
Cine știe să le 'nvețe.
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate,
Dar' de-a lor zădărnice
Te întreabă și socoate.*
6. *Căci aceloraș mijloace
Se supun câte există,
Și de mii de ani încoace
Lumea-i veselă și tristă:
Alte măști, aceeași piesă
Alte guri, aceeași gamă,
Amăgit atât de-adesă
Nu spera și nu ai teamă.*
7. *Nu spera când vezi mizerii
La izbândă făcând punte,
Te-or întrece nătarăii
De ai fi cu stea în frunte.
Teamă n'ai; căta-vor iarăși
Între dinșii să se plece,
Nu te prinde lor tovarăș:
Ce e val, ca valul trece.*
8. *Cu un cântec de sirenă
Lumea 'ntinde luciul mreje;
Ca se schimbe-actori 'n scenă,
Te momesece în vârtej.
Tu pe alături te strecoară;
Nu băga nici chiar de samă,
Din cărarea ta afară
De te 'ndeamnă, de te chiamă.*
9. *De te-ating, să ferii în lături,
De hulese, să taci din gură.
Ce mai vrei cu a tale sfaturi,
Dacă știi a lor măsură!
Dacă toți ce vor să dică,
Trecă'n lume cine-o trece:
Ca se nu'ndrăgescă nimică,
Tu rămâi la toate rece.*
10. *Tu rămâi la toate rece,
De te'ndeamnă, de te chiamă;
Ce e val, ca valul trece,
Nu spera și nu ai teamă.
Te întreabă și socoate,
Ce e rău și ce e bine;
Toate-s vechi și noue toate:
Vremea trece, vremea vine.*

M. Eminescu.

Invătătură.

1. În lumea asta lungă, mare
 'Si are fie-care loc,
 Si tot așa pe lume are
 Ori-cine partea-i de noroc.
2. Dar' pentru ca să afli locul
 Unde mai bine poți să șezi,
 Si pentru ca să poți norocul
 Cu mâna ta să-l înfrînezî
3. Să știi că tu întâi de toate
 Ești marele dușmanul teu,
 Că rău ușor să faci se poate,
 Că binele e foarte greu.
4. Să nu te'mbeți nicicum de tine
 Dar' crede în puterea ta.
 Si chiar când e să faci un bine
 Tu ești dator a cerceta;
5. Căci des un bun fapt cu bun nume
 În rău 'și are umbra lui,
 Cum multe rele-în astă lume
 Sunt începutul binelui.
6. Diua de ați în stăpânire
 O ai, și harnic să muncești,
 Si deși mânc-e nălucaire*)
 Dar pentru mânc să-mi trăcești.
7. Așa făcînd, pe lumea mare
 Găsesci adevăratu-ți loc
 Si poți să duci că stai călare
 Pe ne'nfrînatul de noroc.

I. Nenițescu.

Răspuns la o cronică rimată.

1. Așa-i; — spre bolțile tării,
 Cu jind, la ce să mai cătăm,
 Când toți, sub fundul pălăriei,
 Câte-un crâmpeiu de cer purtăm?

*) Înțelege: secretul viitorului.

2. Tu dici: crămpeile's la fel . . .
Pe osebitele cărări
Toți ne'ndreptăm cătră un țel,
Unii pe jos — alții călări.
3. E drept, că'n cele patru scânduri,
Prostia cea mai guralivă,
Și capul cel mai dat la gânduri,
Vor amuți de o potrivă.
4. Dar' pân' atunci, unul își strînge,
Sub bolta lui, șirag de stele,
Altu'sî mănjește, orî își frînge
Partea'i de cer în bucățele.
5. Unii în fel de fel de chipuri,
Frământă tainele vieții:
Răstoarn'a mărilor nisipuri,
Străbat și scotocesc planetei.
6. Întreabă funduri de prăpăstii,
Ș'ale Eghipetului mumii,
Și'n oasele fosili de bestii
Că'trostul și urzeala lumii.
7. Iar' alții, zilele'sî petrec
În al orgiilor vîrtej:
Un traiu nesăbuit și sec,
Intins pe patimi, ca un vrej!
8. C'o idioată nesimțire
Își rîd de tot ce-î demn și sfânt,
Le toacă gura în neștire,
Se bat cu morile de vînt:
8. Și pe cînd tu'ntr'o sferă mică,
Ca vai de lume, te strecoří,
Ei strălucesc, și se ridică,
De goi ce sunt și de ușori.
10. Nimic nu pune frîu acestor
Nerușinați terfici limbuți,
Și, pentru ochiul lor de chestor,
Lumea e goală de virtuți! . . .

11. Prostii le par științi și arte,
Nebuni poeți, de legat:
Sbârnae toți, din dible sparte,
Un cântec vechiu și nesărat!...
12. Ei singuri se pricep la toate,
Ei filosofi, ei cântăreți,
Prin ei se mișcă lumea roată,
Cu roiul spornic de vieți!
13. Și numai pentru dînși-aname
Urzit'a Dumnezeu pământul,
Cu toate câte sunt pe lume:
Și numai lor li' dat cuvântul!
.
14. Acum, răspunde de socoți
Că ceru-i hărăzit de-a-valma,
De o potrivă pentru toți,
Orî li-s'a măsurat cu palma...
- * * *
15. *De e, sañ nu e cer, me'ntrebî?*
— Ar fi nedrept să-ți spun că nu-i;
Dar' fie-care 'n deosebî
Menită-'și are partea lui:
16. Măreț pluti-va printre veacuri
Maestrul dulce, Eminescu,
Iar' jos, cu-al lui bagaj de fleacuri,
Toncescu fi-va tot Toncescu!...
17. Căci, cum se cred c'ar sta alături
Cu scumpele mărgăritare,
Gunoiul, ce cu scârbă-'l măturî
În întunec și uitate!
18. Furlandisindu-se 'n saloane,
Cu mintea stearpă și 'n doi perî
Să facă curte la cucoane
Sunt meșteri fanșii-cavaleri!

19. Dar' cum socoți că toți smintiți
 Și trîntorii de cafenele,
 Infumurați și plin de viții,
 Să aib'același cer și stele,

20. Cu cei ce luptă, și-'și adună
 În faguri sfintele gândiri,
 Și-'și dau vicața pe-o cunună
 Din mâna dreptei Nemuriri?

* * *

21. Politici, oratori de stradă,
 Stupizi, ce se socot isteți,
 Fățarniei patrioți — grămadă,
 De vorbe goale precupeți,

22. Și literați de porunceală
 Răsară 'n cale-'ți, cât de deși,
 Tu ține însă socotecală,
 Că-'s mulți chemați — puținți aleși.

Al. Vlahuță.

Epigonii.

Când privesc dîlele de-aur a scripturilor române,
 Mă cufund ca într'o mare de visări dulci și senine,
 Și în jur par că-mi colindă dulci și mândre primăveri;
 Său văd nopți ce 'ntind de-asupra-mi oceanele de stele,
 Dîle cu trei sorî în frunte, verzi dîmbrăvi cu filomele,
 Cu isvoare-ale gândirii și cu rîuri de cîntări.

Văd poeți, ce-au scris o limbă ca un fagure de miere,
Cichindeal, gură de aur, *Mumuleanu*, glas cu durere.
Prale firea cea întoarsă, *Daniil* cel trist și mic,
Văcărescu cîntînd dulce a iubirei primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahar,ă,
Beldiman vestind în stihuri de războiul inimie.

Lira de argint *Sihleanu*; — *Donici* cuib de înțelepciune,
 Care, cum rar se întîmplă, ca să mediteze pune
 Urechile ce-s prea lungi ori coarnele dela cerb —
 Unde-i bou lă cu minte, unde-i vulpea diplomată?
 S'a dus toți și s'a dus toate pe o cale ne'nturnată,
 S'a dus *Panu*, fiul *Pepelui*, cel isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare
 Delta biblicelor sfinte, profețiilor amare, —
 Adevăr scâldat în minte, sfînx pătruns de-înțeleș,
 Munte cu capul de peatră, de furtune detunată,
 Stă și ađi în fața lumii, o enigmă ne 'splicată,
 Și veghiază o stîncă arsă dintre nori de eres.

Boliac cîntă iobagiul ș'a lui lanțuri de aramă;
 L'ale țărîi flamuri negre *Cărloru* oștirea chiamă,
 În prezent vrăjește umbre dintr'al secolelor plan;
 Și ca Byron, treaz de vîntul cel sîlbatic al durerii,
 Palid stînge-*Alexandrescu* sfînta candel'a sperărei,
 Descifrînd eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un lînțoliu zace lebăda murindă,
 Zace palida virgină cu lungi gene, voce blîndă,
 Viena-î fu o primă-vară, moartea o părere de rău;
 Ear poetul cî cel tîner o privia cu îmbătare,
 Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
 Și astfel *Bolintineanu* începu cîntecul său.

Murășan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
 Rumpе coarde de aramă cu o mână amorțită,
 Chiamă piatra să învie ea și miticul poet,
 Smulge munților durerea, brașilor destinul spune
 Și, bogat în sîrăciă-î, ca un astru el apune,
 Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar *Negruzzi* șterge colbul de pe cronice bătrîne,
 Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
 Serise de mîna cea veche a învățașilor mirenî;
 Moae pana în coloarea unor vremi de mult trecute,
 Zugrăvesce din nou iarăși pânzele posomorîte
 Ce-arătau faptele crunte unor domni tiranî, violenî.

Ș'acel Rege al poeziei, vecinic tîner și ferice,
 Ce din frunđe își doinesce, ce cu fluerul își ăice,
 Ce cu basmul povestese — veselul *Alexandri*,
 Ce 'nșirînd mîrgăritare pe a stelei blîndă rađă
 Acum seculii străbate, o minune luminoasă,
 Acum rîde printre lacrimi, cînd o cîntă pe Dridri;

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
 Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,
 Cu zimbirea de virgină, cu glasul blând, duios, încet,
 El îi pune pe a ei frunte mândru diadem de stele,
 O așează 'n tron de aur, să domniască lumi rebele
 Și iubind'o fără margini scrie: „*visul de poet*“.

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte
 Visul apelor adânce și a stâncelor cărunte,
 Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
 El deșteaptă 'n sinul nostru dorul țerei cei străbune,
 El revoacă 'n dulci icoane a istoriei minune,
 Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbru sombru și regal.

Iară noi? noi epigoni?... Simțiri reci, harfe sdrobite,
 Mici de țile, mari de patimi; inimi bătrâne-urite,
 Măsci rîdînde puse bine pe un caracter inimic;
 Dumnezeuul nostru: umbra, patria noastră: o frază,
 În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;
 Voi crede-ați în scrisul vostru, noi nu credem în nimic.

Și de-accea spusa voastră era sfîntă și frumoasă,
 Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,
 Inimi mari, tinere încă, de și voi sunteți bătrîni.
 S'a întors mașina lumii: cu voi viitorul trece;
 Noi suntem iarăși trecutul, fără inimi, trist și rece;
 Noi, în noi n'avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!

Voi, perduți în gânduri sfînte, convorbeați cu idealuri,
 Noi cărpim cerul cu stele, noi mînjim marca cu valuri,
 Căci al nostru-i sur și rece, marca noastră-e de îngheț.
 Voi urmați cu repejune cugetările regine,
 Când plutind pe aripi sfînte printre stelele senine,
 Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergeți.

Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
 Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
 Privim reci la lumea asta — vă numim visionari.
 O convenție e totul, ce-i ați drept mîne-i minciună —
 Ați luptat luptă deșcartă, ați vînat țintă nebună,
 Ați visat țile de aur pe-astă lume de amar.

Rămâneți dară cu bine, sfinte firî visionare,
 Ce făceați valul să cînte, ce puneți steaua să sboare,
 Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroiu;
 Noi reducem tot la praful ađi în noi, mîne în ruină;
 Proști și genii, mic și mare, sunet, suflet și lumină, —
 Toate-s praful... Lumea-î cum este, și ca dînsa suntem noi.

M. Eminescu.

Poesia didactică. „*Glossa*“ de Eminescu, precum vedem, conține o mulțime de învățături cu privire la desertăciunile lumesci, în legătură cu tot atâtea *sfaturi înțelepte*, pentru încunjurarea aceloră. În aceasta privință samănă cu epigramele. Se deosebesce într'atâta, că'n aceasta aflăm un șir întreg de idei tractate mai *pe larg și amănunțit*. Altcum scopul final ș'acesteia e să *învețe*. Tot așa „Învățătura“ de Nenițescu, precum i-arată și titlul.

Asemenea poesii, cari tractează mai pe larg *învățături morale*, sau și *lucruri de știință* („Respuns la o cronică rimată“ și „Epigonii.“) cu scop de-a 'nvêța, se numesc *poesii didactice*.

c) Satira.

Criticilor mei.

1. Multe flori sunt, dar' puține
Rod în lume o să poarte:
Toate bat la poarta vieții,
Dar' se scutur multe moarte.	4. Ca și flori în poarta vieții,
Bat la porțile gândirii,
Toate cer întrare 'n lume,
Cer veșmintele vorbirii.
2. E ușor a serie versuri,
Când nimic nu ai a spune,
Înșirînd cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.	5. Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ți viață
Unde ai judecătorii,
Ne'ndurații ochi de ghiață?
3. Dar' când inima-ți frămîntă
Doruri vii și patimi multe,
Ș'a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte:	6. Ah! atunci ți-se pare,
Că pe cap îți cade cerul:
Unde vei găsi cuvîntul
Ce exprimă adevărul?
7. Critici voi, eu flori deșerte,
Care roade n'ați adus:
E ușor a serie versuri,
Când nimic nu ai de spus.	

M. Eminescu.

Odă către Bahluiu.*)

1. Adeseori departe de a lumii triste valuri
Cu pasuri regulate eu măsur al teu pod,
Bahluiu! locaş de broaşte! rîu tainic, fără maluri,
Ce dormi, chiar ca un paşă, pe patul tău de glod.
2. „Trecut-au, dic atuncea, a tale negre unde
„Ca gloria, ca viaţa, ca visul de noroc!
— Ba, n'au trecut, stăpâne! trist nasul îmi răspunde,
„Eu le simţesc prea bine căci me cârnese din loc.“
3. Când luna se ivesc pe-a munţilor gol umăr,
Când paşii mei, ca gândul, prin aburi rătăcesc,
Îmi plac acele imnuri de broaşte fără număr
Ce, chiar ca *oare care*, în chor orăcănesc.
4. Atunce în credinţă a mea inimă saltă
Ca la un glas prietin iubit şi aşteptat,
Căci gingaşele broaşte sunt dulci poezi de baltă
Precum mulţi poezi gingaşi sunt broaşte de uscat.

V. Alecsandri.

Inimi de carne, inimi de fier.

1. M'am întrebat în tot-deuna,
Credînd că-i un mister;
Cum este inima 'ntocmită,
De carne sau de fier?
2. Şi mi-am răspuns că e de carne
La cel nenorocit;
Dar' la bogaţii noştri de-astăzi
De fier — dar ruginit.
3. Mai e apoi un soi de oameni
Bătuţi de-un orb noroc:
Accia — Dumnezeu să-i ierte, —
N'au inimă de loc.

Carol Scrob.

*) Numele de *odă* e întrebuinţat în mod *ironic*.

Elenuța în cetate.

„Dă-mi Doamne ce n'am visat,
„Să me mir de ce mi-ai dat!“

Prov. românesc.

1. Se cunoaște 'ndată,
Ce-î crescut la sat,
Muiere sau fată,
Fecior au bărbat.	9 De mergi în saloane,
Pe la adunări,
Numai la icoane
Afli desfătări.
2. O caricatură,
De care te miri,
Nu schimbă 'n natură
Ale ei pășiri.	10. Când ai fi cu minte,
Să nu scapi de loc
Din gură-ți cuvinte,
Că-s bătăi de joc!
3. Dela mic la mare
Ea merge treptat,
Nefăcând cruțare
Cu nime din stat?	11. A vorbi cu cale
Și la timpul seu,
Fără de greșale,
E lucru cam greu.
4. Astfel Elenuța
Tu-mi adeverești,
Că-ai fost cam prostuți,
Precum ș'astăzi ești!	12. Te 'ncercași odată
Să 'nveți a juca;
Elenă, ca fată
De vrei a 'nvăța!
5. De trup scurtă-groasă,
Cu păr bursucat,
Sparii turma frumoasă
Când intră prin sat.	13. Jocul este arte,
Care cere anî,
Ca și altă carte,
Și nu-l ieși cu bani!
6. Haina nu te prinde,
Căci o ieși pe dos,
Fața mi-te vinde
Că-ai spoit'o gros.	14. Te vedui la mese,
Căutând cam rău,
Că nu-s mîncări drese
După gustul tău!
7. De ieși la primblare,
Te 'npedești mereu,
Căscând gura mare,
La tot pașul tău!	15. Ce să faci, Ileană,
Soartea n'a voit,
Să rămâi țărănă,
Cum te-ai pomenit!
8. Ai însă dreptate,
Nevăzînd la sat,
Cum vești în cetate,
Lucruri de mirat!	16. Te strîng în corsetă,
De suflă cam greu,
Te deprind cochetă,
Și mult îți stă rău!

17. Te duc în teatru,
Ce nu mai văduși;
Îți spun doi, trei, patru,
Și ce pricepuși?

18. Teatrul e școală
De om cultivat,
Iar' ție-ți e boală,
Căci n'ai învățat!

19. Așa e Ileană,
Un dram de noroc
Pe ori-ce țarană
Domnesce de loc!

20. Dar', vai de domnie,
Când n'o știți purta,
Mai bine 'n prostie;
De cât doamnă-asa!

A. Mureșan.

Satira. În poesia „Criticilor mei“ Eminescu sbiciue păcatul aceloră, cari nu știu decât să critice, se defaimă lucrările altora, fără a fi ei în stare să producă ceva mai bun. Pe aceștia îi asemănă cu *florile deșerte*, ce n'aduc roduri. Acest ton întepător îl găsim și în „Oda către Bahlui“ de Alexandri și în „Inimi de carne, inimi de fier“ de Carol Scrob.

Tot așa poetul Mureșan în „Elenuța“, sbiciue păcatul *mainuțării*, ce s'a încuibat în timpul din urmă și în societatea română. Spre acest scop alege figura unei țărance, care favorită de noroc, își schimbă portul, obiceiurile, manierele, ș. a. Dar' ce folos, că la tot pasul se tradează, că sub podoabele ei împrumutate, se ascunde cea mai grosolană lipsă de cultură. De aceea exclamă poetul: „Vai de domnie, când n'o știți purta!“

Poesiile de asemenea cuprins se numesc *satire*.

Satira deci, precum se vede și din aceste, sbiciue păcate comune, păcatele unei societăți, sau și numai persoane singuratice, când se numesc și *pascuil*. Cu alte cuvinte, *satira* zugrăvesce slăbiciunile sau scăderile oamenilor, întovărășindu-le de observări glumețe, ironice, uneori pline de resbunare. Face adeca ridicule scăderile și uricioasele patimi omenesci, cu scop de ale îndrepta. Din acest motiv *satira* se cultivă mai ales, când moravurile bune sunt în decădінță.

La noi *satira populară* e de mare însemnătate. Țăranul român are obiceiul, că în formă de *anecdote*, sbiciue în mod tare poznaș, când pe unul când pe altul dintre popoarele cu cari el vine în atingere. D. e.

Jidani la bătalie.

(Anecdota populară)

De demult, demult, odată, de pe când de abia se știe,

Se sculară toți jidani să se bată 'n bătalie.

— „Cum? Și Neamț și Turc și Rușii,

„Toți se scoală și se bat

„Numai noi să stăm ca proștii,

„Gură-cască? Nu-i păcat?

„Cum? Noi, doară, n'avem arme?

„N'avem oameni mulți, voinici?!

„Numărați, priviți voi singuri

„Căți sînteți de față aici!

„Uit-te: Ițic, Haim, Naftule,

„Peisil, Bereu cel buzat,

„Și cu Nuhăm cel din vale

„Și cu Sulem cel bogat,

„Și mai pune-apoi pe ceilalți

„Și pe Șmil care a murit. . .

„N'avem oameni să ne batem

„Să ne batem strălucit?! . . .

„Să plecăm atunce dară

„Să ne batem! Să plecăm,

„Că sîntem voinici, acuma

„Tuturor, să le-arătăm!“

✱

„Se plecăm“ răspund cu toții, „haidem“ zic într'un cuvînt,

„S'arătăm, acuma lumei, ce voinici jidani sunt.

„Să plecăm“ răcnește unul, și când vorba nu sfîrșește

Scoate-o ceapă roșă, mare, dă cu pumnul și-o turtește.

Și cum mirosul de ceapă se lățește 'n depărtare

Toți s'aprim și zic să mergem, „haidem“ strigă 'n gura mare.

„Ha! să mergem să ne batem“, zic cu toți într'un cuvînt,

„S'arătăm, acuma lumei, ce voinici jidani sunt“.

✱

Pleacă, deci, cu toți cînduri
 Prin câmpiile vecine,
 Căci voiau doar să se bată
 Numai nu știau cu cine.

*

Au plecat. S'aū dus, s'aū dus
 Când în jos și când în sus
 Și s'aū dus, s'aū dus mercu
 Până când, nu știu nici cî;
 Căci precum ziceau chiar ei.
 „Poți a merge ori cît vrei;
 „Că pe drum dacă pășești
 „Parcă'ți cere să plătești?!..
 Și s'aū dus, s'aū dus într'una,
 Iuți cumplit în fuga mare
 C'aū făcut în zece zile
 Mai o poștă 'n depărtare!

*

Tot s'aū dus. Așa mergeau:
 Pîn și câmpii se teneau
 În spre dînșii cînd priveau:
 Mi-i vedeau colo 'nșirați
 Cu ciorapi albi încălțați
 Cu halaturi îmbrăcați
 Pe coceni *) încălecați
 De păreau curat soldați.
 Iar cel mare căpitan, ce visa numai răsboi,
 Iute, aprig și 'nfocat,
 Mergea iute 'ncălecat
 Pe un codoi
 De măturoi.

*

Așa oastea 'n drum călare
 Făcea ropot, tropot mare;
 Că mergeau doar nu glumeau
 Și papucii tîrîiau
 Praful 'n cale mi-l stîrneau
 De nici drumu nu-l zăria.

*) Coccen = strujean.

Și mergeau și toți cântau,
 Văi și dealuri răsuna;
 Și cântau în foi de ceapă
 Nimene se nu-i priceapă;
 Și cântau așa cântare,
 Cum n'auzi 'n lumea mare
 Și cum n'a mai fost din veac;
 Căci cânta de foc și-aman
 Cel mai mare căpitan
 Dintr'o vrejă *) de dovleac.
 Iar așa precum cântau
 Și din arme răsuna,
 Căci precum erau soldați
 Erau strașnic înarmați:
 Însuși Darius Împărat
 De cumva i'ar fi zărit,
 Cu-așa arme ce aveau dânșii,
 Remânea pe loc trăsniț.
 Toți aveau legat la gât
 Câte-un foarfice-ascuțit:
 Pe vrăjmaș când l'ar vedea
 Iute 'n foarfice să-l ica
 Și să-l tae mărunțel
 Precum tai la pătrunjel.

*

Aste arme erau însă
 Pentru lupta de pe loc,
 Pentru mare depărtare
 Mai aveau și puști de soc.
 Puști de soc
 Ce nu iau foc
 Nici trosnesc
 Și nici lovesc
 Numai puște se numesc.
 Căci ziceau ei:
 Socu-l soc,
 „Este drept că nu ica foc,
 „Dar de-î pușcă ce mai vrei?
 „Nu lovește?... Treaba ei!“

*

*) Vrejă = curpen (piceorul frunzei).

Aşa straşnic înarmaţi, toţi voinicii, toţi cântând
Străbătură văi şi dealuri şi câmpii pe rînd, pe rînd,
Pîn' ce-ajunseră 'ntr'o seară undeva prin depărtare
De văzură dintr'o dată alb ceva şi lat şi mare.

Iar din dată ce văzură

Lucru-aşa de alb şi lat

Ce gândiră, ce crezură

„Apă-î, apă!“ au şi strigat.

Şi zicînd că este apă, dintr'o dată toţi s'opriră
Şi pe câmp cu toţi acolo peste noapte poposiră.
Se culcară toţi acolo, toţi ostaşii jos de rînd
Şi-adormiră 'n fericire socotind cu toţi în gînd:

„Ce voinici mai suntem! Uităte!

„Zeu, jidaniî sunt voinici!

„Unde suntem noi acum,

„Unde suntem noi aici!...

„Cinc-ar fi crezut vr'odată

„Că pe-aici o să venim?!

„Am trecut şi Lembric poate,

„Poate şi de Rusalim?!

„Ce gîndeşti? De când tot mergem

„E, he, hei!... La urma urmei

„Am ajuns, socot, acum

„Toemai pîn la coada lumii“.

*

Iar a doua zi când ziua şi-arătă coşiţa-î dalbă
Ce văzură? — un lan de hrişcă, înflorit cu floare albă.

„Nu e apă, este hrişcă“, strigă toţi de rînd acum

Şi pornesc cu toţi iarăşi mai departe iar la drum.

Tot se duc, se duc într'una pîn ce-odată la 'nsărat

Iar zărese ceva 'nainte, lung, întins şi alb şi lat.

„Nu e apă nici aceasta

„Ştim noi, lasă, c'am văzut!

„Ha! 'nainte fără de grijă

„N'avem vreme de pierdut.

„Este hrişcă, hrişcă, hrişcă!“ strigă dînşii laolaltă

Când deodată 'n jumătate oastea cade, bof, în baltă,

„Va! Ghivalt, ghivalt! E apă

„Nu e hrişcă! Pozna mare!...“

Strigă, fug şi dau în laturî, cum apucă, fiştecare.

*

După multă socoteală, după ce s'au mai primblat
Uzi la haine pân la piele drumul iarăși au luat.

„Hai să mergem! Hai 'nainte!

„Ne-am udat puțin aici,

„Dar să mergem, hai să mergem,

„Căci suntem voinici, voinici!

Au plecat. Dar, hop, deodată, cum treceau pe-o ezetură
Dela moara de devale, iată-aud o lătrătură.

— „N'auzi bade? Latră-un câine

„Fugi degrabă! Mergi de-l leagă

„Că se tem voinicișii noștri,

„Că se teme oastea 'ntreagă!...

— „Dacă-î câine, zice omul,

„Las să latre: de ce l-am?

„Ș'apoi ce mai lătrătură

„A făcut și el un *ham*!

— „A făcut un *ham*, vezi bine,

„Dar mai ce voești să faci?!...

„Și de ce să faci *hamuri*?!

„Zi-î mai bine, zi-î să tacă.

— Apoi el nu vrea jupâne...

— „Dacă nu, atuncea noi

„Nu mai mergem mai departe!

„Noi ne 'ntoarcem înapoi.

„Da, ne 'ntoarcem, zic cu toții,

„Să tocmim vr'o doi români

„Ca să meargă cu oștimea

„Și s'o apere de câni“.

Th. D. Speranță.

Povestea vorbii.

(Anecdota).

Un țigan furase două gâsce grase
Și se le ascundă 'n desagi le băgase,
Gândind întru sine ce minciuni să dică
De-l va 'ntâlni în cale vre-un românica.
Merse dar' cât merse îl și 'ntâlni în grabă
Un Român c'o bătă și stând îl întrebă,

Dicând: spune ce ai în desagi țigane?
 El respunse: ică am niște ciocane!
 — Dar' dincolo ce ai? — el întâi mințise
 Și greșindu-î gura — *altă găseă, disc.**)

*

Alt țigan odată a intrat să fure
 Când iată stăpânul în mână c'o săcule.
 Ce cauți țigane — îi disc — 'n grădină?
 — M'a aruncat vântul, nu sunt eu de vină.
 — Te-a aruncat vântul? asta nu te scapă,
 Dar' ce-ți cată ghiara înfiptă în ceapă?
 — M'apucăi de dînsa să nu me ia vântul.
 — De giaba țigane, nu 'ți-ai găsit sfântul,
 Dacă e așa dar' de ce-ți umpluși traista?
 — Apoi românico, *veți asta e asta!*

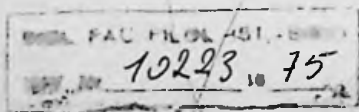
Anton Pann.

Dintre scriitorii români, cu culegerea satirei populare, s'a îndeletnicit mai ales: Anton Pann și Th. Speranță; iar' satira artistică s'a cultivat prin: I. Negruzzi (vezi „Copii de pe natură“), M. Eminescu și Gr. Alexandrescu.

Poesiile lirice în general.

Reprivire. Asămănând poeziile din urmă (epigrama, poesia did. și satira), cu poeziile *lirice sentimentale* (cântecul, oda, elegia), aflăm, fără îndoială, mare deosebire între ele. Cele din urmă (cântecul, oda și elegia) exprimă în linia primă *sentimentele* poetului, din care cauză se și numesc: *lirice sentimentale*. Celelalte însă (epigrama, poesia did. și satira), exprimă în linia primă *idea, părerea sau judecata* poetului asupra unor lucruri din viață, sau în cestiuni de știință. Și fie-care o exprimă în mod deosebit. Epigrama d. e. cât se poate pe scurt, cu întorsături grabnice, surprinzătoare; poesia didactică des-

*) Gura păcătosului adevărul grăsece. Prov. popor.

*lipsă o pagină
 de carte - plus
 Planul de invatamant*

111